

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA RUSKÉHO A FRANCOUZSKÉHO JAZYKA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

POETIKA VIKTORA PELEVINA – PŘEDSTAVITELE RUSKÉHO POSTMODERNISMU
(PŘEKLAD POVÍDKY V. PELEVINA NIKA)

Bc. Vladimír Nágr

*Učitelství pro 2. stupeň ZŠ, obor Ruský jazyk - Občanská výchova
léta studia (2011 - 2013)*

Vedoucí práce: *PhDr. Sováková Jana, CSc.*
Plzeň, 11. dubna 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 11. dubna 2013

.....
vlastnoruční podpis

Rád bych poděkoval vedoucí mé diplomové práce PhDr. Janě Sovákové Csc. za čas věnovaný mé práci a poskytnuté cenné rady.

Obsah

POETIKA VIKTORA PELEVINA – PŘEDSTAVITELE RUSKÉHO POSTMODERNISMU (PŘEKLAD POVÍDKY V. PELEVINA NIKI)	1
1 ÚVOD.....	1
2 VIKTOR PELEVIN – PŘEDSTAVITEL RUSKÉHO POSTMODERNISMU.....	2
2.1 CHARAKTERISTIKA POSTMODERNISMU.....	2
2.2 RUSKÝ POSTMODERNISMUS.....	4
2.3 ŽIVOT A DÍLO VIKTORA PELEVINA.....	6
2.4 POETIKA PRÓZY V. PELEVINA	10
3 ANALÝZA POVÍDKY NIKI.....	12
4 SROVNÁNÍ S POVÍDKOU „LEHKÝ DECH“ IVANA BUNINA	13
5 PŘEKLAD POVÍDKY NIKI + STRUČNÝ KOMENTÁŘ.....	16
5.1 PŮVODNÍ TEXT	16
5.2 PŘEKLAD POVÍDKY.....	29
5.3 KOMENTÁŘ K PŘEKLADU	41
6 ZÁVĚR.....	42
7 RESUMÉ.....	44
8 SEZNAM LITERATURY	46
9 VYSVĚTLIVKY.....	I

1 ÚVOD

Jako téma své diplomové práce jsem se rozhodl přiblížit problematiku současného ruského postmodernismu, v čele s jeho hlavním představitelem, spisovatelem Viktorem Pelevinem. K tomuto tématu mě přivedl můj zájem o umělecký překlad děl současných ruských autorů.

V loňském roce jsem se zúčastnil překladatelské soutěže, pořádané Ostravskou univerzitou, právě s překladem Pelevinovy povídky Nika, kterou mi doporučila moje vyučující PhDr. Jana Sováková Csc. Netradiční pojetí a styl této povídky mě natolik zaujaly, že jsem se začal hlouběji zajímat o tvorbu tohoto současného ruského autora. Zájem o jeho díla, mě nakonec přivedl až k napsání této práce.

2 VIKTOR PELEVIN – PŘEDSTAVITEL RUSKÉHO POSTMODERNISMU

2.1 CHARAKTERISTIKA POSTMODERNISMU

Pojmem postmodernismus označujeme zatím poslední období, ve kterém se nachází společnost a umění. K jeho rozvoji dochází zhruba od 70. let 20. století. Tento fenomén je prakticky neuchopitelný, nelze uvést jeho jednoznačnou definici, do jisté míry souvisí s postmoderním způsobem života. Lze souhlasit s tvrzením I. S. Skoropanové, že «Постмодерн о себе заявил как транскультурный и мультирелигиозный феномен, предполагающий диалог на основе взаимной информации, открытость, ориентацию на многообразие духовной жизни человека»¹. Postmodernismus kriticky reaguje na myšlenky předešlé moderní doby, která pocítovala radost z technického a společenského pokroku a věřila v životní svobodu a hodnoty jedince spjatého s kolektivistickým hnutím. Na rozdíl od toho postmodernismus pocítuje zklamání a životní skepsi z moderní civilizace, která omezuje individualitu člověka. Postmoderní hrdina je přiznančný svojí tíživou náladou ze stereotypního životního stylu, osamocení a odcizením v mezilidských vztazích. K tomuto všemu přispěly i politické události na konci 80. a začátku 90. let. V době normalizace se začaly tvořit skupiny mladých umělců, kteří byli zaměřeni mimooficiálním směrem. Předznamenáním postmodernistického umění bylo např. hnutí beat generation v 2. polovině 50. let a hippies v 60. letech.

V literatuře postmodernismus nerespektuje poetické normy, tedy normy jazykové a stylové. Takový projev může obsahovat i nespisovné výrazy, v textu se mohou objevovat stylové postupy bez ohledu na žánrovost. Často dochází k míšení žánrů a prolínání vysokého a nízkého stylu. Na principu travestie se původní vysoký styl převádí (jazykově i kompozičně) do stylu nízkého. Struktura textů je cílevědomě otevřená, a tak umožňuje komunikovat se čtenářem v rozmanitých významových vrstvách. Pro epické texty je charakteristická metoda proudu vědomí, jíž se text otevírá jako jazyková hra se svými vlastními pravidly, které se vzájemně prolínají. Příznačné je citování, parafrázování a prepisování původních děl založených na kompoziční palimpsestové technice, známé ze starověkých a středověkých rukopisů. Dále se mohou vyskytnout prvky parodie, imitace a variace. Objevují se také postupy literární koláže, což je seskupení různorodých prvků do jednoho celistvého uměleckého díla.

¹ цит. Скоропанова, И. С. Русская постмодернистская литература. Санкт-Петербург, Невский простор 2002, с.11

(V souvislosti s výše uvedeným můžeme hovořit o intertextualitě. Jde o veškeré znovuoživení textově zafixované literární a kulturní paměti, její zpřítomnění a obnovení, která je dána vztahem mezi textem výchozím, tzv. pretextem, a textem navazujícím, tzv. metatextem.²⁾

Pro postmodernismus je charakteristická práce s mýty, fantastickými motivy a nonsensem. Postmodernističtí autoři provokují i svými postavami, které stvořili. Tyto postavy nerespektují sociální program a bouří se proti němu.³ Postava se často rozpadá, ztrácí či oslabuje psychologickou identitu, skrývá v sobě zlomky různých osobností. Čtenář tak na postavy může pohlížet z různých perspektiv.⁴

Postmodernismus zdůrazňuje složitost a nepochopitelnost světa (života, skutečnosti), «образ мира выстрпивается на основе внутрикультурных связей»⁵, a proto propaguje mnohost názorů a pohledů na skutečnost. Základní atributy postmodernismu, které jsou platné i pro jeho ruskou variantu podle ruských badatelů představují «исчезновение реальности под потоком симулякров и превращение мира в хаосодновременно сосуществующих и накладывающихся друг на друга»⁶ Postmodernisté kombinují neslučitelné a nesourodé literární postupy, hrají si s žánry, často mají sklon k mystifikaci (klamání) čtenářů.

---

² Peterka, J.: *Teorie literatury pro učitele*. Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, Praha 2001, str. 77-79.

³ Lederbuchová, L.: *Průvodce literárním dílem*. Nakladatelství H&H, Jinočany 2002, str. 246-248.

⁴ Peterka, J.: *Teorie literatury pro učitele*. Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, Praha 2001, str. 149.

⁵ Нефагина, Г. Л. Русская проза конца XX века. Москва, Флинта-Наука, 2005. с.251

⁶ Lipoveckij, s. 11

2.2 RUSKÝ POSTMODERNISMUS

Za počátky postmodernismu v ruské literatuře jsou považovány různé prózy, shoda literárních historiků a teoretiků není možná. Jako prehistorii postmoderny je možné definovat **Nabokovovy** prózy *Lolita* či *Dar*. Ruský postmodernismus se formuje na základě proudu neoficiální literatury (underground). Prózy šedesátých a sedmdesátých let byly prvními vlaštvkami nového proudu. Patří mezi ně například, *Puškinův dům Andreje Bitova*, *Moskva – Petušky Venědikta Jerofejeva* nebo *Škola pro hlupáky Alexandra Sokolova*. Silný celistvý postmoderní proud proniká do literatury na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let. Za kultovní román ruského postmodernismu je považován román-poéma *Москва-Петушки* (1997, napsaný v r. 1970). V něm Jerofejev vytvořil novou realitu, složenou z citátů a iluzí, protože současný skutečný svět je plný absurdity. Hlavní protagonista Věněčka, do jisté míry alter ego autora, cestuje v románu z Moskvy do blíže neurčených Pětušek a po celou dobu ve vlaku systematicky pije alkohol. Román se vyznačuje mnohovýznamovostí, vztah Věničky k realitě je naplněn metafyzickým smyslem. Reálná Věničkova cesta, v symbolickém významu, připomíná křížovou cestu Kristovu, což je podporováno nejen častými biblickými motivy, ale i smrtí hlavního hrdiny ve finální scéně. K postmodernismu patří i odkazy ke klasice, které se v této próze často vyskytují (např. samotný název evokuje název Radiščevova románu *Cesta z Petrohradu do Moskvy*. V následujícím desetiletí se ruská varianta tohoto způsobu psaní a myšlení, inspirovaná dekonstrukcí a změnami ve společenském životě, pomalu slévá se světovým literárním děním.

Někteří badatelé vydělují v ruském postmodernismu několik proudů. Podle Lejdermana a Lipoveckého «русский постмодернизм вышел на литературную сцену как готовое направление, вне исторической динамики, как единое, моголитное образование, хотя фактически русский постмодернизм 1980-1990-х представляет собой сумму нескольких тенденций и течений»⁷. Podle těchto autorů postmoderní ruské texty se sice opírají o základní, výše uvedené znaky postmodernistické poetiky, ale jejich využití se různí. Lipoveckij a Lejdermann vydělují v rámci postmodernismu následující tendence:

⁷ Лейдерман, Н. Л., Липовецкий, М. Н. Современная русская литература, книга 3, Москва 2001, с. 11

Konceptualismus neboli soc-art – rozšiřuje postmoderní obraz světa, vyznačuje se absolutní svobodou v oblasti jazyka (koexistence oficiálního, „vysokého“ stylu s marginálním jazykem (mat), prolíná se v něm sakrální s profánním. Konceptualismus je orientován na naplnění novým smyslem oficiálních jazykových klišé, dokázat, že žádná ideologie není sto postihnout svět v úplnosti, neexistuje absolutní pravda. Významným představitelem konceptualismu je Vladimír Sorokin.

Neobaroko - vyznačuje se určitými znaky charakteristickými pro období baroka- především vnímání světa jako textu a věci jako znaku, fragmentárnost, chaotičnost textu, zdůrazňování detailu na úkor celku. Tuto tendenci představují, např. Ven. Jerofejev nebo S. Sokolov.

Mezi těmito větvemi postmodernismu neexistuje pevná hranice, avšak za zcela nový přístup k myšlenkové náplni románu jsou charakterizovány prózy Viktora Pelevina, který vybudoval svou poetiku na hranici konceptualismu a neobaroka.

V posledním desetiletí ruská kritika hovoří o tom, že postmodernismus ztrácí svou dominantní pozici v literárním procesu a postupně je nahrazován novým realismem. «... писатели покинули надоевшее им пространство постмодернизма, уйдя или в социальную сатиру, или в историзм... . По сути все они возвращаются на поле метафизика, обогащенные опытом своих удачных или неудачных экспериментов ... . Виктор Пелевин пошёл по пути самопародии.»⁸

---

⁸ ALEKSANDROV, N.: *Literaturnye "nulevye": mesto žitelstva i raboty*. Dostupné na internetu na <http://magazines.russ.ru/druzhba/2011/1/kr14.html>

2.3 ŽIVOT A DÍLO VIKTORA PELEVINA

O životě Viktora Pelevina je známo velice málo faktů. Sám Pelevin velice dlouho a šikovně mystifikoval své čtenáře, až vznikaly dohady, že „skutečný“ spisovatel Pelevin neexistuje, a že jeho romány jsou dílem několika autorů. Tyto domněnky spolehlivě vyvrací, jeho vlastnoručně vyplněná přihláška do „Союза журналистов СССР“, kde doslovně píše: „Я, Пелевин Виктор Олегович, родился 22 ноября 1962 года в г. Москве. В 1979 году закончил среднюю школу №31¹. В 1979 году поступил в МЭИ, который закончил в 1985 году. В 1987 году поступил в очную аспирантуру МЭИ, где учился до 1989 года. В 1989 году поступил в Лит. институт им. Горького. С 1989 года работал штатным корреспондентом журнала "Face to Face" в течение года. С того же времени сотрудничал с различными газетами и журналами, выходящими в городе Москве. 1 декабря 1993 г."⁹ K této přihlášce byl přiložen i seznam jeho publikací.

Zpočátku pracoval jako spolupracovník časopisu „Наука и религия“, ve kterém publikoval stati o východím mysticismu. Jeho prvním otištěným dílem byla pohádka „Колдун Игнат и люди“, která vyšla v roce 1989. Do literatury vstoupil jako autor literatury sci-fi, jeho první povídky byly otiskovány v časopise «Химия и жизнь» a posléze vyšly ve sborníku «Синий фонарь» r. 1993, za který autor získal literární cenu tzv. malého Buckera. Od té doby napsal více než 60 povídek, novel a esejí, 8 románů a 10 cyklů děl. K významným prózám patří novela «Желтая стрела»(1993), romány «Омон Ра» (1992), «Жизнь насекомых» (1993), «Чапаев и Пустота» (1996) a Generation II (1999). V současnosti je považován za jednoho z nejvýznamnějších a nejzajímavějších ruských spisovatelů současnosti a vůdčí osobnost ruského postmodernismu. Jeho díla jsou překládána do všech hlavních světových jazyků, včetně čínštiny a japonštiny a jsou kladně hodnocena západní kritikou. Mnoho jeho povídek bylo převedeno dramatického jazyka a tato

⁹ <http://www.pelevin.info/>

divadelní představení, která jsou s úspěchem prezentována v divadlech Moskvy, Londýna nebo Paříže.

Pro přehled uvádím přehled jeho děl, tak jak je prezentován na stránkách <http://pelevin.ucoz.ru/index/0-5>.

Пřehled tvorby¹⁰

Циклы произведений

- Элегия 2 (2003)
- Мощь великого
  - Числа (2003)
  - Македонская критика французской мысли (2003)
  - Один вог (2003)
  - Акико (2003)
  - Фокус-группа (2003)
- Жизнь замечательных людей
  - Гость на празднике Бон (2003)
  - Запись о поиске ветра (2003)

Романы

- 1992 — Омон Ра
- 1993 — Жизнь насекомых
- 1996 — Чапаев и Пустота
- 1999 — Generation «П»
- 2003 — Числа
- 2004 — Священная книга оборотня
- 2005 — Шлем ужаса. Креатифф о Тесее и Минотавре
- 2006 — Empire V (Ампир «В»)

Повести и рассказы

- 1989 — Колдун Игнат и люди (Сказочка)
- 1990 — Затворник и Шестипалый
- 1990 — Оружие возмездия
- 1990 — Реконструктор (Об исследованиях П. Стецюка)
- 1991 — Вести из Непала
- 1991 — Встроенный напоминатель
- 1991 — Девятый сон Веры Павловны
- 1991 — День бульдозериста
- 1991 — Жизнь и приключения сарая Номер XII
- 1991 — Луноход (отрывок из повести «Омон Ра»)

¹⁰ Dostupné na internetové adrese <http://pelevin.ucoz.ru/>

- 1991 — Мардонги
- 1991 — Миттельшпиль
- 1991 — Музыка со столба
- 1991 — Онтология детства
- 1991 — Откровение Крегера (Комплект документации)
- 1991 — Принц Госплана
- 1991 — Проблема верволка в Средней полосе (Верволки средней полосы)
- 1991 — СССР Тайшоу Чжуань. Китайская народная сказка (Правитель)
- 1991 — Синий фонарь
- 1991 — Спи
- 1991 — Ухряб
- 1991 — Хрустальный мир
- 1992 — Ника
- 1993 — Бубен Нижнего мира (Зеленая коробочка)
- 1993 — Бубен Верхнего мира
- 1993 — Желтая стрела
- 1993 — Зигмунд в кафе
- 1993 — Полет над гнездом врага (глава из романа «Жизнь насекомых»)
- 1993 — Происхождение видов
- 1994 — Иван Кублаханов
- 1994 — Тарзанка
- 1995 — Папахи на башнях
- 1996 — Водонапорная башня
- 1996 — Святочный киберпанк, или Рождественская Ночь-117.DIR
- 1997 — Греческий вариант
- 1997 — Краткая история пэйнтбола в Москве
- 1999 — Нижняя тундра
- 1999 — Явление героя (отрывок из романа «Generation П»)
- 2001 — Time Out (Тайм-аут, или Вечерняя Москва)
- 2003 — Акико
- 2003 — Гость на празднике Бон
- 2003 — Запись о поиске ветра
- 2003 — Македонская критика французской мысли
- 2003 — Один вог
- 2003 — Фокус-группа
- 2004 — Свет горизонта
- 2005 — Who by fire
- 2008 — Ассасин
- 2008 — Зал поющих кариатид
- 2008 — Кормление крокодила Хуфу
- 2008 — Некромент
- 2008 — Пространство Фридмана

Эссе

- 1990 — Гадание на рунах, или Рунический оракул Ральфа Блума
- 1990 — Зомбификация. Опыт сравнительной антропологии (Зомбификация советского человека)
- 1993 — ГКЧП как тетраграмматон

- 1993 — Джон Фаулз и трагедия русского либерализма
- 1993 — Икстлан — Петушки
- 1996 — Ultima Тулеев, или Дао выборов
- 1998 — Имена олигархов на карте Родины
- 1998 — Последняя шутка воина
- 2001 — Код Мира
- 2001 — Мост, который я хотел перейти
- 2001 — Подземное небо

Стихи

- 1993 — Осень (стихотворение из романа «Чапаев и Пустота»)
- 2003 — Элегия 2
- 2005 — Психическая атака. Сонет

Статьи

- 1999 — Виктор Пелевин спрашивает PRов

Сборники

- 1991 — Синий фонарь
- 1996 — Сочинения
- 2005 — Все повести и эссе
- 2005 — Все рассказы
- 2005 — Relics. Раннее и неизданное
- 2008 — П5: Прощальные песни политических пигмеев Пиндостана

Během dokončování své práce, se mi podařilo narazit jsem na aktuální článek o Viktoru Plevinovi, který se týkal nejen jeho tvorby, ale je v něm také informace, že v nejbližší době spisovateli vyjde, v ruském nakladatelství Eksmo, zbrusu nový román, s názvem „Batmann Apollo“. Autor článku v něm píše, že tak jako prakticky každé vydání jeho nové knihy, je prozatím zahaleno tajemnem. O románu je známa pouze strohá informace vydavatele, že se jedná o obširné dílo.

Otázka, proč se tak román jmenuje, zůstala bez odpovědi a čtenáři se to prý dozvědí až během četby románu. Jediné na co nakladatel čtenáře láká je to, že se ten má z knihy dozvědět, co má společného Drákula s Krišnou nebo kdo stojí za moskevskými protesty. Kniha má vyjít v nákaldu 150 000 výtisků.

2.4 POETIKA PRÓZY V. PELEVINA

Pelevin vstupuje do literatury jako představitel postmodernismu, jeho postavení v literárním kontextu je však nejednoznačné a vyvolává polemické reakce a různá hodnocení kritiků.

„Критики и исследователи неоднозначно воспринимают произведения В. Пелевина, редко встречается объективная оценка его творчества. Одна группа критиков относится к В. Пелевину крайне отрицательно, причисляя его произведения чуть ли не к пара-литературе (т. е. вынося его тексты за границы эстетически состоятельной прозы). Приведем самые яркие примеры из статей подобного рода: «Пелевин стилист не плохой, а никакой» (П. Басинский) '«Язык с точки зрения адептов "качественной" прозы –никакой "Это язык нынешнего "нового журнализма" (Л.Рубинштейн)- «Пелевин эклектик поневоле - не обладая законченной системой знаний в области литературного ремесла, берет отсюда помаленьку и отсюда понемножку» (А.Баринов). Другие отзывы противоположны: «Пелевин талантлив, чертовски талантлив. Возможно, даже гениален» (А. Минкевич); «Так, как пишет Пелевин, сейчас не пишет никто. Следует ожидать многочисленных подражателей и учеников» (С.Корнев); «...Традиции русской литературы по строгому счету сегодня продолжает он один» (Д.Быков).“¹¹

Dominantním rysem Pelevinovy prózy je přesvědčení o iluzornosti realiy. Podle názoru S. Siročina «постулат об иллюзорности реальности защищается им всеми средствами»¹². Jeho hrdinové si pokládají otázku, „co vlastně je skutečnost“.

Motiv iluzornosti světa, charakteristický pro východní filosofické proudy, se v různých variantách objevuje již v povídce Sinij fonar (život - sen), setkáváme se s ním v povídce Princ Gosplana (život – počítačová hra) a v románu Život hmyzu (život nesmyslné bzičení hmyzu). Toto téma autor rozvíjí v románu Omon Ra, kde základ syžetu tvoří odhalení falešné podstaty sovětské reality. Paradox románu spočívá v tom, že vše co má hrdina uložené v paměti (vzpomínky na hru na kosmický let v mateřské škole) vnímá jako skutečnost, zatímco realita světa, který jej obklopuje v dospělosti, se ukazuje být falešná a fiktivní. Obraz reálného sovětského světa

¹¹ Агенесов, Колядич, Трубина и др., Русская проза конца XX века, Издательский центр „Академия“, 2005, Москва

¹² Сиротин, С. Виктор Пелевин: эволюция в постмодернизме. Урал 2012, № 3

v románu v duchu postmodernismu, představuje souhrn méně či více věrohodných fikcí. Nejde však o pouhé proplétání fantastiky s reálnem, ale iluzorní realita má své oběti. Její věrohodnost je prověřována konkrétním tragickými osudy postav, jejichž bolest a utrpení je jimi vnímána jako skutečná. Hrdina románu od dětství touží po letu do kosmu – let pro něj ztělesňuje ideu alternativní reality. Tato touha vytváří prostor vnitřní svobody Omona. Ne náhodou se přirovnává k nesmrtelnému staroegyptskému bohu Ra, který umírá a znovu se rodí. Omon vnímá svět z pohledu kosmické mise, vagón metra se pro něj stává kosmickou lodí. Hrdina nakonec umírá v moskevském podzemí, ale znovu se narodí pro nový svobodný život.

V románu Čapajev a Prázdnota Pelevin zcela stírá hranice mezi snem a křečností. «Герои претекающих друг в друга фантазмагорий и сами не знают, какой из сюжетов с их участием есть явь, а какой сон»¹³ Hrdina románu Petr Pustota žije ve dvou realitách. V té, kterou vnímá jako skutečnou, je petrohradský modernistický básník, jenž se náhodou v 1918 r. stává komisařem v armádě generála Buďoného. Ve druhé realitě, která je jím prožívána jako sen, je pacientem psychiatrické kliniky, kde je formou skupinové terapie léčen kvůli rozdělení osobnosti. Téma prázdnoty v románu odkazuje k buddhismu a lze ho interpretovat jako absolutní svobodu.

---

¹³ Липвец. с. 65

3 ANALÝZA POVÍDKY NIKA

Pelevinovo dílo Nika bylo poprvé publikováno v Rusku v roce 1992. Jedná se o krátký literární útvar, povídku, ve které vystupují dvě hlavní postavy. První postavou je vypravěč, který nám popisuje svůj vztah a život ve společné domácnosti s druhou hlavní postavou, Veronikou. Jméno Veronika, zkráceně Nika, je také názvem celé povídky. Vypravěč popisuje Niku z různých úhlů pohledu. Najdeme zde popisy fyzického vzhledu, „... готовый оценить ее смуглую южную прелесть...“, „... когда она прижимается ко мне своим по-кошачьи гибким телом...“, „...загадочность ее зеленоватых глаз...“¹⁴ i popis jejího chování, „... для нее окружающие были чем-то вроде говорящих шкафов...“, „... когда ко мне приходили, она чаще всего вставала и шла на кухню...“¹⁵

Popis evokuje obraz mladé ženy a dotvoření tohoto obrazu je ponecháno na fantazii čtenáře. V průběhu celého textu je tato iluze podporována, i když určité indicie rozptýlené v něm mohou naznačit, že se jedná o obraz iluzorní. Pelevin si zahrál se čtenářem originální hru na schovávanou, tak trochu připomínající klasickou detektivku, ale na konci dochází k nečekanému až šokujícímu odhalení. Teprve ve finální scéně smrti Niky autor odhaluje, že Nika není mladá žena, ale kočka. Povídka Nika svědčí o tom, že „Проза Пелевина строится на неразличении настоящей и придуманной реальности... . В центре внимания писателя - психологическое пространство личности, поэтому не случайно его тексты часто напоминают психологические автопортрет“¹⁶. Text povídky dokládá nejenom mystifikaci čtenáře, ale odhaluje rovněž vnitřní svět hrdiny, který nerozlišuje skutečné od vymyšleného nebo od své představy. Podle našeho názoru hrdina této prózy sám vnímá kočku jako mladou ženu.

Рассказ «Ника» является удачным сотрудничеством текста и интертекста: В. Пелевин не только использует известный рассказ для провоцирования читателя, определённых ассоциаций, но и демонстрирует свою интерпретацию рассказа «Лёгкое дыхание» Бунина.¹⁷ V povídce se projevují vazby nejen na povídku I. Bunina, ale také na Nabokova a Gazdanova.

¹⁴ Пелевин, В.: Ника, http://books.rusf.ru/unzip/xussr_mr/pelew29.htm

¹⁵ Пелевин, В.: Ника, http://books.rusf.ru/unzip/xussr_mr/pelew29.htm

¹⁶ dostupné na internetové stránce http://www.gramota.ru/biblio/magazines/mrs/mrs2001-01/28_214

¹⁷ dostupné na internetové stránce http://www.gramota.ru/biblio/magazines/mrs/mrs2001-01/28_214

4 SROVNÁNÍ S POVÍDKOU „LEHKÝ DECH“ IVANA BUNINA

Povídku „Lehký dech“, se kterou bych se chtěl pokusit porovnat Pelevinovu Niku, napsal známý ruský spisovatel Ivan Bunin na počátku 20. století (1916), tedy 76 let předtím, než vydal Pelevin svojí Niku.

Ivan Alexejevič Bunin (1870 – 1953) byl jedním z hlavních představitelů ruského modernismu a prvním ruským spisovatelem, který obdržel Nobelovu cenu za literaturu (1933). Ve svých dílech často popisoval přírodní scenérie, osamocená místa a promítal do nich pocity loučení, pomíjivosti, stesku i vzpomínek na uprchlou, prožitou lásku s podtextem neopakovatelnosti, nenávratna, míjení a zániku.

Pokud se tedy pokusíme porovnat Buninovu povídku „Lehký dech“ a Pelevinovu „Nikou“, nemohou zkušenému čtenáři uniknout pasáže, které jsou v obou povídkách podobné nebo v nás vyvolávají podobné pocity. Pelevin, zcela vědomě používá tyto detaily, odkazující na dílo Ivana Bunina, aby vzápětí poukázal na to, že se nejedná jen o „vykradení“ myšlenkového a pocitového obsahu Buninovy povídky, nýbrž o vlastní zcela odlišnou práci s těmito myšlenkami. Záměrně zavádí čtenářovu fantazii špatným směrem, aby na konci povídky překvapil rozuzlením, které dává celému příběhu zcela jiný rozměr. Velice hezky to ve svém zamyšlení popsal doc. PhDr. Josef Dohnal, CSc. z Masarykovy univerzity v Brně.

Připomeňme si tedy, jak Pelevinovo dílko publikované poprvé v roce 1992 začíná: „Теперь, когда ее легкое дыхание снова рассеялось в мире, в этом облачном небе, в этом холодном весеннем ветре, и на моих коленях лежит тяжелый, как силикатный кирпич, том Бунина, я иногда отрываю взгляд от страницы и смотрю на стену, где висит ее случайно сохранившийся снимок.“¹⁸ Úvod tedy evidentně a ve své první části téměř doslovně odkazuje k Buninově povídce *Lehký dech* poprvé uveřejněné roku 1916 (časová vzdálenost obou děl tedy činí 76 let, nikoli celé století).

Pelevinův úvod ve své druhé části obsahuje další dva odkazy k Buninově povídce - Olga Meščerská má svoji fotografii na náhrobku, Nika na stěně vypravěčova bytu a Pelevinův vypravěč odtrhuje zrak od knihy Buninových povídek na svých kolenou stejně jako třídní učitelka od Olžina hrobu. Těžká silikátová tvárnice, ke které knihu přirovnává, pak jakoby odpovídala hliněnému násypu na čerstvém hrobě Olgy

¹⁸ Пелевин, В.: Ника, http://books.rusf.ru/unzip/xussr_mr/pelew29.htm

Meščerské, avšak právě tato část Pelevinova úvodu je pro naše srovnání signifikantní a stává se jeho východiskem - plynosilikát (nebo také pórobeton) je moderní stavební materiál od těžké „přírodní“ hlíny svou „umělostí“ dosti vzdálený, i jeho měrná hmotnost je výrazně nižší. Zatímco tedy vším ostatním se Pelevin k Buninovi v úvodu své *Niky* blíží, tímto detailem se od něho odklání - zřejmě zcela vědomě, záměrně - a podle našeho názoru tím dává první náznak zásadní odlišnosti. Celý další text *Niky* jako by tento náznak odlišnosti jen rozvíjel a potvrzoval, jakoby úvodní odlišující detail měl anticipovat, jak moc se Pelevinův text vzdálil od textu Buninova.

Abychom onu významnou odlišnost mohli prokázat, připomeňme Buninovu povídku: sestává ze tří základních strukturních celků, které jsou řazeny převážně juxtapozičně (výjimkou je úvodní pasáž, ve které je líčen hřbitov a Olžin hrob) a jsou vzájemně příčinně propojeny, byť samo příčinné spojení je jen naznačeno. Po rámuující expozici líčí Buninův vypravěč Olgu Meščerskou na gymnáziu: svou přirozeností, nenuceností a půvabem se ze skupiny všech ostatních vyděluje, což nakonec vede k jejímu střetu s ředitelkou ústavu. Na ředitelčiny výtky, že se chová a strojí nepřiměřeně svému statutu studentky, Meščerská upřímně a otevřeně sdělí, že je už ženou a že za to může ředitelčin bratr. Buninův vypravěč dovádí tuto pasáž právě jen k Olžinu sdělení - co se dělo dál, jak na to ředitelka reagovala, jaké to mělo pro Olgu důsledky - to se jako čtenáři nedozvíme. Po scéně s ředitelkou přichází ostrý střih a informace o tom, že Meščerskou zastřelil na perónu kozácký důstojník, který ji miloval, ale kterému Olga sdělila, že lásku k němu jen hrála, a kterému dala jako důkaz přečíst tu část ze svého deníku, ve které líčí, za jakých okolností se stala ženou - tento úryvek je součástí textu povídky. Úryvek je doveden do místa, ve kterém se studentka po popisu toho, jak došlo ke ztrátě panenství, prohlašuje za špatnou a naznačuje, že má jen jedno východisko, totiž zjevně smrt (což není v ruské literatuře nic nového - připomeňme, že už Karamzinova ubohá Líza se rozhodne pro sebevraždu a že i o více než sto let později Arcybaševův Sanin zachraňuje ve stejné situaci před smrtí svoji sestru) přichází další ostrý obrat - tentokrát k třídní učitelce Olgy Meščerské. Tato stará panna, která v sobě uchovává Olžinu památku, chodí pravidelně k jejímu hrobu a dokáže u něho strávit hodiny rozjímáním a celkově žije, jak říká vypravěč, „...какой-то выдумкой, заменяющей ей действительную жизнь.“¹⁹ Buninova povídka pak

¹⁹ Бунин, И. А.: Легкое дыхание, http://az.lib.ru/b/buninj_a/text_1800.shtml

končí vzpomínkou na Olgu Meščerskou téměř přesně tak, jak Pelevinova začíná: „Теперь это легкое дыхание снова рассеялось в мире, в этом облачном небе, в этом холодном весеннем ветре.“ Vzniká tak vlastně dokonalá epanastrofa, kdy se konec jedné povídky na téměř století jakoby vznáší v časoprostoru, aby byl uchopen a opět využit, aby na něj bylo navázáno.²⁰

---

²⁰ Dohnal, V.: Buninův Lehký dech a Pelevinova Nika. Dialog na vzdálenost téměř sta let, Masarykova univerzita Brno, 2011

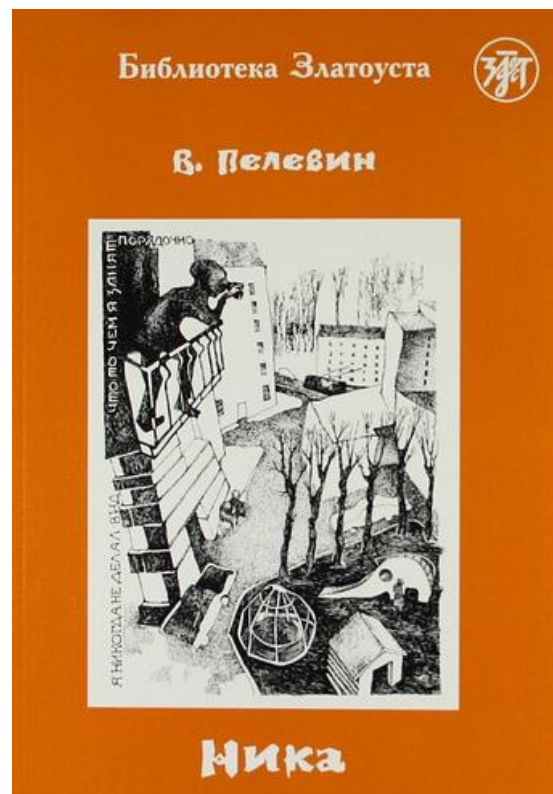
5 PŘEKLAD POVÍDKY NIKA + STRUČNÝ KOMENTÁŘ

5.1 PŮVODNÍ TEXT²¹

Виктор ПЕЛЕВИН

НИКА

Теперь, когда ее легкое дыхание снова рассеялось в мире, в этом облачном небе, в этом холодном весеннем ветре, и на моих коленях лежит тяжелый, как силикатный кирпич, том Бунина, я иногда отрываю взгляд от страницы и смотрю на стену, где висит ее случайно сохранившийся снимок. Она была намного моложе меня; судьба свела нас случайно, и я не считал, что ее привязанность ко мне вызвана моими достоинствами; скорее, я был для нее, если воспользоваться термином из физиологии, просто раздражителем, вызывавшим рефлексы и реакции, которые остались бынеизменными, будь на моем месте физик-фундаменталист в академической ермолке, продажный депутат или любой другой, готовый оценить ее смуглую южную прелесть и смягчить ей тяжесть существования вдали от древней родины, в голодной северной стране, где она по недоразумению родилась. Когда она прятала голову у меня на груди, я медленно проводил пальцами по ее щеке и представлял себе другую ладонь на том же нежном изгибе - тонкопалую и бледную, с маленьким черепом на кольце, или непристойно-волосатую, в синих якорях и датах, так же медленно сползающую вниз - и чувствовал, что эта перемена совсем не затронула бы ее души.

Обр. 2 Obálka knižního vydání povídky Nika

²¹ Пелевин, В.: Ника, http://books.rusf.ru/unzip/xussr_mr/pelevv29.htm

Я никогда не называл ее полным именем - слово "Вероника" для меня было ботаническим термином и вызывало в памяти удушливо пахнущие белые цветы с оставшейся далеко в детстве южной клумбы. Я обходился последним словом, что было ей безразлично; чутья к музыке речи у нее не было совсем, а о своей тезке-богине, безголовой и крылатой, она даже не знала.

Мои друзья невзлюбили ее сразу. Возможно, они догадывались, что великодушные, с которым они - пусть даже на несколько минут - принимали ее в свой круг, оставалось просто незамеченным. Но требовать от Ники иного было бы так же глупо, как ожидать от идущего по асфальту пешехода чувства признательности к когда-то проложившим дорогу рабочим; для нее окружающие были чем-то вроде говорящих шкафов, которые по непостижимым причинам появлялись рядом с ней и по таким же непостижимым причинам исчезали. Ника не интересовалась чужими чувствами, но инстинктивно угадывала отношение к себе - и, когда ко мне приходили, она чаще всего вставала и шла на кухню. Внешне мои знакомые не были с ней грубы, но не скрывали пренебрежения, когда ее не было рядом; никто из них, разумеется, не считал ее равной.

- Что ж твоя Ника, на меня и глядеть не хочет? - спрашивал меня один из них с усмешечкой. Ему не приходило в голову, что именно так оно и есть; со странной наивностью он полагал, что в глубине Никиной души ему отведена целая галерея.

- Ты совершенно не умеешь их дрессировать, - говорил другой в приступе пьяной задумчивости, - у меня она шелковой была бы через неделю.

Я знал, что он отлично разбирается в предмете, потому что жена дрессирует его уже четвертый год, но меньше всего в жизни мне хотелось стать чьим-то воспитателем.

Не то, чтобы Ника была равнодушна к удобствам - она с патологическим постоянством оказывалась в том самом кресле, куда мне хотелось сесть, - но предметы существовали для нее только пока она ими пользовалась, а потом исчезали. Наверное, поэтому у нее не было практически ничего своего; я иногда думал, что именно такой тип и пытались вывести коммунисты древности, не имея понятия, как будет выглядеть результат их усилий. С чужими чувствами она не считалась, но не из-за скверного склада характера, а оттого, что часто не догадывалась о существовании этих чувств. Когда она случайно разбила старинную сахарницу кузнецовского фарфора, стоявшую

нашкафу, и я через час после этого неожиданно для себя дал ей пощечину, Ника просто не поняла, за что ее ударили - она выскочила вон, и, когда я пришел извиняться, молча отвернулась к стене. Для Ники сахарница была просто усеченным конусом из блестящего материала, набитым бумажками; для меня - чем-то вроде копилки, где хранились собранные за всю жизнь доказательства реальности бытия: страничка из давно не существующей записной книжки с телефоном, по которому я так и не позвонил; билет в "Иллюзион"ⁱⁱ с неотрванным контролем; маленькая фотография и несколько незаполненных аптечных рецептов. Мне было стыдно перед Никой, а извиняться было глупо; я не знал, что делать, и оттого говорил витиевато и путано:

- Ника, не сердись. Хлам имеет над человеком странную власть. Выкинуть какие-нибудь треснувшие очки означает признать, что целый мир, увиденный сквозь них, навсегда остался за спиной, или, наоборот и то же самое, оказался впереди, в царстве надвигающегося небытия... Ника, если б ты меня понимала... Обломки прошлого становятся подобием якорей, привязывающих душу к уже не существующему, из чего видно, что нет и того, что обычно понимают под душой, потому что...

Я из под ладони глянул на нее и увидел, как она зевает. Бог знает, о чем она думала, но мои слова не проникали в ее маленькую красивую голову - с таким же успехом я мог бы говорить с диваном, на котором она сидела. В тот вечер я был с Никой особенно нежен, и все же меня не покидало чувство, что мои руки, скользящие по ее телу, немногим отличаются для нее от веток, которые касаются ее боков во время наших совместных прогулок по лесу - тогда мы еще ходили на прогулки вдвоем.

Мы были рядом каждый день, но у меня хватило трезвости понять, что по-настоящему мы не станем близки никогда. Она даже не догадывалась, что в тот самый момент, когда она прижимается ко мне своим по-кошачьи гибким телом, я могу находиться в совсем другом месте, полностью забыв о ее присутствии. В сущности, она была очень пошла, и ее запросы были чисто физиологическими - набить брюхо, выспаться и получить необходимое для хорошего пищеварения количество ласки. Она часами дремала у телевизора, почти не глядя на экран, помногу ела - кстати, предпочитала жирную пищу - и очень любила спать; ни разу я не помню ее с книгой. Но природное

изящество и юность придавали всем ее проявлениям какую-то иллюзорную одухотворенность; в ее животном - если вдуматься - бытию был отблеск высшей гармонии, естественное дыхание того, за чем безнадежно гонится искусство, и мне начинало казаться, что по-настоящему красива и осмысленна именно ее простая судьба, а все, на чем я основываю собственную жизнь - просто выдумки, да еще и чужие. Одно время я мечтал узнать, что она обо мне думает, но добиваться от нее ответа было бесполезно, а дневника, который я мог бы украдкой прочесть, она не вела. И вдруг я заметил, что меня по-настоящему интересует ее мир. У нее была привычка подолгу просиживать у окна, глядя вниз; однажды я остановился за ее спиной, положил ладонь ей на затылок - она чуть вздрогнула, но не отстранилась - и попытался угадать, на что она смотрит, и чем для нее является то, что она видит. Перед нами был обычный московский двор - песочница с парой ковыряющихся детей, турник,

на котором выбивали ковры, каркас чума, сваренный из красных металлических труб, бревенчатая избушка для детей, помойки, вороны и мачта фонаря. Больше всего меня угнетал этот красный каркас - наверно потому, что когда-то в детстве, в серый зимний день, моя душа хрустнула под тяжестью огромного гэдээровского альбома, посвященного давно исчезнувшей культуре охотников за мамонтами. Это была удивительно устойчивая цивилизация, существовавшая, совершенно не изменяясь, несколько тысяч лет где-то в Сибири - люди жили в небольших, обтянутых мамонтовыми шкурами полукруглых домиках, каркас которых точь-в-точь повторял геометрию нынешних красных сооружений на детских площадках, только выполнялся не из железных труб, а из связанных бивней мамонта. В альбоме жизнь охотников - это романтическое слово, кстати, совершенно не подходит к невытым ублюдкам, раз в месяц заманивавшим большое доверчивое животное в яму с колом на дне - была изображена очень подробно, и я с удивлением узнал многие мелкие бытовые детали, пейзажи и лица; тут же я сделал первое в своей жизни логическое умозаключение, что художник, без всякого сомнения, побывал в советском плену. С тех пор эти красные решетчатые полусферы, возвышающиеся почти в каждом дворе, стали казаться мне эхом породившей нас культуры; другим ее эхом были маленькие стада фарфоровых мамонтов,

из тьмы тысячелетий бредущие в будущее по миллионам советских буфетов. Есть у нас и другие предки, думал я, вот например трипольцы - не от слова "Триполи", а от "Триполье", - которые четыре, что ли, тысячи лет назад занимались земледелием и скотоводством, а в свободное время вырезали из камня маленьких голых баб с очень толстым задом - этих баб, "Венер", как их сейчас называют, осталось очень много - видно, они были в красном углу каждого дома. Кроме этого про трипольцев известно, что их бревенчатые колхозы имели очень строгую планировку с широкой главной улицей, а дома в поселках были совершенно одинаковы. На детской площадке, которую разглядывали мы с Никой, от этой культуры остался бревенчатый домик, строго ориентированный по сторонам света, где уже час сидела вялая девочка в резиновых сапогах - сама она была не видна, виднелись только покачивающиеся нежно-голубые голенища.

Господи, думал я, обнимая Нику, а сколько я мог бы сказать, к примеру, о песочнице? А о помойке? А о фонаре? Но все это будет моим миром, от которого я порядочно устал, и из которого мне некуда выбраться, потому что умственные построения, как мухи, облепят изображение любого предмета на сетчатке моих глаз. А Ника была совершенно свободна от унизительной необходимости соотносить пламя над мусорным баком с московским пожаром 1737 года, или связывать полуотрыжку-полукарканье сытой универсамовской вороны с древнеримской приметой, упомянутой в "Юлиане Отступнике"ⁱⁱⁱ. Но что же тогда такое ее душа? Мой кратковременный интерес к ее внутренней жизни, в которую я не мог проникнуть, несмотря на то, что сама Ника полностью была в моей власти, объяснялся, видимо, моим стремлением измениться, избавиться от постоянно грохочущих в моей голове мыслей, успевших накатать колею, из которой они уже не выходили. В сущности, со мной уже давно не происходило ничего нового, и я надеялся, находясь рядом с Никой, увидеть какие-то незнакомые способы чувствовать и жить. Когда я сознался себе, что, глядя в окно, она видит попросту то, что там находится, и что ее рассудок совершенно не склонен к путешествиям по прошлому и будущему, а довольствуется настоящим, я уже понимал, что имею дело не с реально существующей Никой, а с набором собственных мыслей; что передо мной, как это всегда было и будет, оказались мои представления,

принявшие ее форму, а сама Ника, сидящая в полуметре от меня, недоступна, как вершина Спасской башни. И я снова ощутил на своих плечах невесомый, но невыносимый груз одиночества.

- Видишь ли, Ника, - сказал я, отходя в сторону, - мне совершенно наплевать, зачем ты глядишь во двор и что ты там видишь.

Она посмотрела на меня и опять повернулась к окну - видно, она успела привыкнуть к моим выходкам. Кроме того - хоть она никогда не призналась бы в этом - ей было совершенно наплевать на все, что я говорю.

Из одной крайности я бросился в другую. Убедившись, что загадочность ее зеленоватых глаз - явление чисто оптическое, я решил, что знаю про нее все, и моя привязанность разбавилась легким презрением, которого я почти не скрывал, считая, что она его не заметит. Но вскоре я почувствовал, что она тяготеет замкнутостью нашей жизни, становится нервной и обидчивой. Была весна, а я почти все время сидел дома, и ей приходилось проводить время рядом, а за окном уже зеленела трава, и сквозь серую пленку похожих на туман облаков, затянувших все небо, мерцало размытое, вдвое больше обычного, солнце.

Я не помню, когда она первый раз пошла гулять без меня, но помню свои чувства по этому поводу - я отпустил ее без особого волнения, отбросив вялую мысль о том, что надо бы пойти вместе. Не то, чтобы я стал тяготиться ее обществом - просто я постепенно начал относиться к ней так же, как она с самого начала относилась ко мне - как к табурету, кактусу на подоконнике или круглому облаку за окном. Обычно, чтобы сохранить у себя иллюзию прежней заботы, я провожал ее до двери на лестничную клетку, бормотал ей вслед что-то неразборчиво-напутственное и шел назад; она никогда не спускалась в лифте, а неслышными быстрыми шагами сбегала по лестнице вниз - я думаю, что в этом не присутствовало ни тени спортивного кокетства; она действительно была так юна и полна сил, что ей легче было три минуты мчаться по ступеням, почти их не касаясь, чем тратить это же время на ожидание жужжащего гробоподобного ящика, залитого тревожным желтым светом, воняющего мочой и славящего группу "Depeche Mode". (Кстати сказать, Ника была на редкость равнодушна и к этой группе, и к року вообще - единственное, что на моей памяти вызвало у нее интерес - это то место на "Animals", где сквозь облака знакомого

дыма военной трехтонкой катит к линии фронта далекий синтезатор, и задумчиво лают еще не прикормленные Борисом Гребенщиковым электрические псы.) Меня интересовало, куда она ходит - хоть и не настолько, чтобы я стал за ней шпионить, но в достаточной степени, чтобы заставить меня выходить на балкон с биноклем в руках через несколько минут после ее ухода; перед самим собой я никогда не делал вид, что то, чем я занят, хорошо. Ее простые маршруты шли по иссеченной дорожками аллее, мимо скамеек, ларька с напитками и спирального подъема в стол заказов; потом она поворачивала за угол высокой зеленой шестнадцатизэтажки - туда, где за долгим пыльным пустырем начинался лес. Дальше я терял ее и - Господи! - как же мне было жаль, что я не могу на несколько секунд стать ею и увидеть по-новому все то, что уже стало для меня незаметным. Уже потом я понял, что мне хотелось просто перестать быть собой, то есть перестать быть; тоска по новому - это одна из самых мягких форм, которые приобретает в нашей стране суицидальный комплекс.

Есть такая английская пословица - "у каждого в шкафу спрятан свой скелет". Что-то мешает правильно, в общем, мыслящим англичанам понять окончательную истину. Ужаснее всего то, что этот скелет "свой" не в смысле имущественного права или необходимости его прятать, а в смысле "свой собственный", и шкаф здесь - эвфемизм тела, из которого этот скелет когда-нибудь выпадет по той причине, что шкаф исчезнет. Мне никогда не приходило в голову, что в том шкафу, который я называл Никой, тоже есть скелет; я ни разу не представлял ее возможной смерти. Все в ней было противоположно смыслу этого слова; она была сгущенной жизнью, как бывает сгущенное молоко (однажды, ледяным зимним вечером, она совершенно голой вышла на покрытый снегом балкон, и вдруг на перила опустился голубь - и Ника присела, словно боясь его спугнуть, и замерла; прошла минута; я, любуясь ее смуглой спиной, вдруг с изумлением понял, что она не чувствует холода или просто забыла о нем). Поэтому ее смерть не произвела на меня особого впечатления. Она просто не попала в связанную с чувствами часть сознания и не стала для меня эмоциональным фактом; возможно, это было своеобразной психической реакцией на то, что причиной всему оказался мой поступок. Я не убивал ее, понятно, своей рукой, но это я толкнул невидимую

вагонетку судьбы, которая настигла ее через много дней; это я был виновен в том, что началась длинная цепь событий, последним из которых стала ее гибель. Патриот со слюнявой пастью и заросшим шерстью покатым лбом - последнее, что она увидела в жизни - стал конкретным воплощением ее смерти, вот и все. Глупо искать виноватого; каждый приговор сам находит подходящего палача, и каждый из нас - соучастник массы убийств; в мире все переплетено, и причинно-следственные связи невосстановимы. Кто знает, не обрекаем ли мы на голод детей Занзибара, уступая место в метро какой-нибудь злобной старухе? Область нашего предвидения и ответственности слишком узка, и все причины в конечном счете уходят в неизвестность, к сотворению мира.

Был мартовский день, но погода стояла самая что ни на есть ленинская: за окном висел ноябрьский чернобушлатный туман, сквозь который еле просвечивал ржавый зиг хайль подъемного крана; на близкой стройке районной авроркой побухивал агрегат для забивания свай. Когда свая уходила в землю и грохот стихал, в тумане рождались пьяные голоса и мат, причем особо выделялся один высокий вибрирующий тенор. Потом что-то начинало позвякивать - это волокли новую рельсу. И удары раздавались опять. Когда стемнело, стало немного легче; я сел в кресло напротив растянувшейся на диване Ники и стал листать Гайто Газданова. У меня была привычка читать вслух, и то, что она меня не слушала, никогда меня не задевало. Единственное, что я позволял себе - это чуть выделять некоторые места интонацией:

"Ее нельзя было назвать скрытной; но длительное знакомство или тесная душевная близость были необходимы, чтобы узнать, как до сих пор проходила ее жизнь, что она любит, чего она не любит, что ее интересует, что ей кажется ценным в людях, с которыми она сталкивается. Мне не приходилось слышать от нее высказываний, которые бы ее лично характеризовали, хотя я говорил с ней на самые разные темы; она обычно молча слушала. За много недель я узнал о ней чуть больше, чем в первые дни. Вместе с тем у нее не было никаких причин скрывать от меня что бы то ни было, это было просто следствие ее природной сдержанности, которая не могла не казаться мне странной. Когда

я ее спрашивал о чем-нибудь, она не хотела отвечать, и я этому неизменно удивлялся..."

Я неизменно удивлялся другому - почти все книги, почти все стихи были посвящены, если разобраться, Нике - как бы ее не звали и какой бы облик она не принимала; чем умнее и тоньше был художник тем неразрешимее и мистичнее становилась ее загадка; лучшие силы лучших душ уходили на штурм этой безмолвной зеленоглазой непостижимости, и все расшибалось о невидимую или просто несуществующую - а значит, действительно непреодолимую - преграду; даже от блестящего Владимира Набокова, успевшего в последний момент заслониться лирическим героем, остались только два печальных глаза да фаллос длиной в фут (последнее я объяснял тем, что свой знаменитый роман он создавал вдали от Родины).

"И медленно пройдя меж пьяными, всегда без спутников, одна, - бормотал я сквозь дрему, раздумывая над тайной этого несущегося сквозь века молчания, в котором отразилось столько непохожих сердец, - был греческий диван мохнатый, да в вольной росписи стена..."

Я заснул над книгой, а проснувшись, увидел, что Ники в комнате нет. Я уже давно замечал, что по ночам она куда-то ненадолго уходит. Я думал, что ей нужен небольшой моцион перед сном, или несколько минут общения с такими же никами, по вечерам собиравшимися в круге света перед подъездом, где всегда играл неизвестно чей магнитофон. Кажется, у нее была подруга по имени Маша - рыжая и шустрая; пару раз я видел их вместе. Никаких возражений против этого у меня не было, и я даже оставлял дверь открытой, чтобы она не будила меня своей возней в темном коридоре и видела, что я в курсе ее ночных прогулок. Единственным чувством, которое я испытывал, была моя обычная зависть по поводу того, что от меня опять ускользают какие-то грани мира - но мне никогда не приходило в голову отправиться вместе с ней; я понимал, до какой степени я буду неуместен в ее компании. Мне вряд ли показалось бы интересным ее общество, но все-таки было чуть-чуть обидно, что у нее есть свой круг, куда мне закрыт доступ. Когда я проснулся с книгой на коленях и увидел, что я в комнате один, мне вдруг захотелось ненадолго спуститься вниз и выкурить сигарету на лавке перед подъездом; я решил, что если и увижу Нику, то никак не покажу нашей связи. Спускаясь

в лифте, я даже представил себе, как она увидит меня, вздрогнет, но, заметив мою индифферентность, повернется к Маше - отчего-то я считал, что они будут сидеть на лавке рядом - и продолжит тихий, понятный только им разговор.

Перед домом никого не было, и мне вдруг стало неясно, почему я был уверен, что встречу ее. Прямо у лавки стоял спортивный "мерседес" коричневого цвета - иногда я замечал его на соседних улицах, иногда перед своим подъездом; то, что это одна и та же машина, было ясно по запоминающемуся номеру - какому-то "ХРЯ" или "ХАМ"²². Со второго этажа доносилась тихая музыка, кусты чуть качались от ветра, и снега вокруг уже совсем не было; скоро лето, подумал я. Но все же было еще холодно. Когда я вернулся в дом, на меня неодобрительно подняла глаза похожая на сухую розу старуха, сидевшая на посту у двери - уже пора было запираить подъезд. Поднимаясь в лифте, я думал о пенсионерах из бывшего актива, несущих в подъезде последнюю живую веточку захиревшей общенародной вахты - по их трагической сосредоточенности было видно, что далеко в будущее они ее не заташат, а передать совсем некому. На лестничной клетке я последний раз затянулся, открыл дверь на лестницу, чтобы бросить окурок в ведро, услышал какие-то странные звуки на площадке пролетом ниже, наклонился над перилами и увидел Нику.

Человек с более изощренной психикой решил бы, возможно, что она выбрала именно это место - в двух шагах от собственной квартиры - чтобы получить удовольствие особого рода, наслаждение от надругательства над семейным очагом. Мне это в голову не пришло - я знал, что для Ники это было бы слишком сложно, но то, что я увидел, вызвало у меня приступ инстинктивного отвращения. Два бешено работающих слившихся тела в дрожащем свете неисправной лампы показались мне живой швейной машиной, а взвизгивания, которые трудно было принять за звуки человеческого голоса - скрипом несмазанных шестеренок. Не знаю, сколько я смотрел на все это, секунду или несколько минут. Вдруг я увидел никины глаза, и моя рука сама подняла с помойного ведра ржавую крышку, которая через мгновение с грохотом врезалась в стену и свалилась ей на голову.

Видимо, я их сильно испугал. Они кинулись вниз, и я успел узнать того, кто был с Никой. Он жил где-то в нашем доме, и я несколько раз встречал его на лестнице, когда отключали лифт - у него были невыразительные глаза, длинные бесцветные усы и вид, полный собственного достоинства. Один раз я видел, как он, не теряя этого вида, роется в мусорном ведре; я проходил мимо, он поднял глаза и некоторое время внимательно глядел на меня; когда я спустился на несколько ступеней, и он убедился, что я не составлю ему конкуренции, за моей спиной опять раздалось шуршание картофельных очисток, в которых он что-то искал. Я давно догадывался - Нике нравятся именно такие, как он, животные в полном смысле слова, и ее всегда будет тянуть к ним, на кого бы она сама ни походила в лунном или каком-нибудь там еще свете. Собственно, сама по себе она ни на кого не похожа, подумал я, открывая дверь в квартиру, ведь если я гляжу на нее, и она кажется мне по-своему совершенным произведением искусства, дело здесь не в ней, а во мне, которому это кажется. Вся красота, которую я вижу, заключена в моем сердце, потому что именно там находится камертон, с невыразимой нотой которого я сравниваю все остальное. Я постоянно принимаю самого себя за себя самого, думая, что имею дело с чем-то внешним, а мир вокруг - всего лишь система зеркал разной кривизны. Мы странно устроены, размышлял я, мы видим только то, что собираемся увидеть - причем в мельчайших деталях, вплоть до лиц и положений - на месте того, что нам показывают на самом деле, как Гумберт Гумберт, принимающий жирный социал-демократический локоть в окне соседнего дома за колено замершей нимфетки.

Ника не пришла домой ночью, а рано утром, заперев дверь на все замки, я уехал из города на две недели. Когда я вернулся, меня встретила розоволосая старушка с вахты, и, поглядывая на трех других старух, полукругом сидевших возле ее стола на принесенных из квартир стульях, громко сообщила, что несколько раз приходила Ника, но не могла попасть в квартиру, а последние несколько дней ее не было видно. Старухи с любопытством глядели на меня, и я быстро прошел мимо; все-таки какое-то замечание о моем моральном облике догнало меня у лифта. Я чувствовал беспокойство, потому что совершенно не представлял, где ее искать. Но я был уверен, что она вернется; у меня было много дел, и до самого вечера я ни разу не

вспомнил о ней, а вечером зазвонил телефон, и старушка с вахты, явно решившая принять участие в моей жизни, сообщила, что ее зовут Татьяна Григорьевна, и что она только что видела Нику внизу.

Асфальт перед домом на глазах темнел - моросил мелкий дождь. У подъезда несколько девочек с ритмичными криками прыгали через резинку, натянутую на уровне их шей - каким-то чудом они ухитрялись перекидывать через нее ноги. Ветер пронес над моей головой рваный пластиковый пакет. Ники нигде не было. Я повернул за угол и пошел в сторону леса, еще не видного за домами. Куда именно я иду, я твердо не знал, но был уверен, что встречу Нику. Когда я дошел до последнего дома перед пустырем, дождь почти кончился; я повернул за угол. Она стояла перед коричневым "мерседесом" с хамским номером, припаркованный с пижонской лихостью - одно колесо было на тротуаре. Передняя дверь была открыта, а за стеклом курил похожий на молодого Сталина человек в красивом полосатом пиджаке.

- Ника! Привет, - сказал я, останавливаясь.

Она поглядела на меня, но словно не узнала. Я наклонился вперед и уперся ладонями в колени. Мне часто говорили, что такие, как она, не прощают обид, но я не принимал этих слов всерьез - наверно, потому, что раньше она прощала мне все обиды. Человек в "мерседесе" брезгливо повернул ко мне лицо и чуть нахмурился.

Ника, прости меня, а? - стараясь не обращать на него внимания, прошептал я и протянул к ней руки, с тоской чувствуя, до чего я похож на молодого Чернышевского, по нужде заскочившего в петербургский подъезд и с жестом братства поднимающегося с корточек навстречу влетевшей с мороза девушке; меня несколько утешало, что такое сравнение вряд ли придет в голову Нике или уже оскалившему золотые клыки грузину за ветровым стеклом.

Она опустила голову, словно раздумывая, и вдруг по какой-то неопределимой мелочи я понял, что она сейчас шагнет ко мне, шагнет от этого ворованного "мерседеса", водитель которого сверлил во мне дыру своими подобранными под цвет капота глазами, и через несколько минут я на руках пронесу ее мимо старух в своем подъезде; мысленно я уже давал себе слово никуда не отпускать ее одну. Она должна была шагнуть ко мне, это было так

же ясно, как то, что накрапывал дождь, но Ника вдруг отшатнулась в сторону, а сзади донесся перепуганный детский крик:

- Стой! Кому говорю, стоять!

Я оглянулся и увидел огромную овчарку, молча несущуюся к нам по газону; ее хозяин, мальчишка в кепке с огромным козырьком, размахивая ошейником, орал:

- Патриот! Назад! К ноге!

Отлично помню эту растянувшуюся секунду - черное тело, несущееся низко над травой, фигурку с поднятой рукой, которая словно собралась огреть кого-то плетью, нескольких остановившихся прохожих, глядящих в нашу сторону; помню и мелькнувшую у меня в этот момент мысль, что даже дети в американских кепках говорят у нас на погранично-лагерном жаргоне. Сзади резко взвизгнули тормоза и закричала какая-то женщина; ища и не находя глазами Нику, я уже знал, что произошло.

Машина - это была "лада" кооперативного пошиба с яркими наклейками на заднем стекле - опять набирала скорость; видимо, водитель испугался, хотя виноват он не был. Когда я подбежал, машина уже скрылась за поворотом; краем глаза я заметил бегущую назад к хозяину собаку. Вокруг непонятно откуда возникло несколько прохожих, с жадным вниманием глядящих на ненатурально яркую кровь на мокром асфальте.

- Вот сволочь, - сказал за моей спиной голос с грузинским акцентом. - Дальше поехал. - Убивать таких надо, - сообщил другой, женский. - Скупили все, понимаешь... Да, да, что вы на меня так... У, да вы, я вижу, тоже... Толпа сзади росла; в разговор вступили еще несколько голосов, но я перестал их слышать. Дождь пошел снова, и по лужам поплыли пузыри, подобные нашим мыслям, надеждам и судьбам; летевший со стороны леса ветер доносил первые летние запахи, полные невыразимой свежести и словно обещающие что-то такое, чего еще не было никогда. Я не чувствовал горя и был странно спокоен. Но, глядя на ее бессильно откинутый темный хвост, на ее тело, даже после смерти не потерявшее своей таинственной сиамской красоты, я знал, что как бы не изменилась моя жизнь, каким бы ни было мое завтра, и что бы не пришло на смену тому, что я люблю и ненавижу, я уже никогда не буду стоять у своего окна, держа на руках другую кошку.

5.2 PŘEKLAD POVÍDKY

Viktor Pelevin

NIKA

Nyní, když se její lehký dech opět vznášel světem, do oblačného nebe a chladného jarního větru, ležel na mých kolenou antracitově černý a jako cihla těžký díl Buninovy knihy. Občas jsem odtrhl zrak od stránky a pohlédl na stěnu, kde visel její náhodou dochovaný obrázek.

Když nás osud náhodou svedl, byla o mnoho let mladší a já ani nedoufal, že by její oddanost byla vzbuzena nějakými mými přednostmi. Spíše jsem pro ni byl, když použiji filozofický výraz, prostě jen stimulantem, který v ní vzbuzoval reakce a reflexy, které by byly stejné, ať už by na mém místě byl zapálený fyzik v akademické čapce, úplatný poslanec nebo někdo jiný, kdo by byl ochoten ocenit její snědou jižanskou krásu a ulehčit jí život daleko od své rodné země. Zde v hladové severní zemi, kde se nějakým nedorozuměním narodila.

Když schovávala hlavu na mojí hrudi a já pomalu přejížděl prsty po její šíji, představoval jsem si přitom cizí dlaň na té samé něžné křivce. Ruku s tenkými bledými prsty a s malou lebkou na prstenu. Nebo třeba odporně chlupatou s bledě modrými kotvami a nápisy, která také tak pomalu sklouzává dolů... Vycítil jsem, že tato změna by se vůbec nedotkla její duše.

Nikdy jsem jí neřikal jejím celým jménem. Slovo Veronika pro mě bylo botanickým termínem a vyvolávalo v mé mysli vzpomínky na dětství. Na pronikavě vonící záhon bílých květů. Vystačil jsem si proto, jen s posledními slabikami, což jí ani v nejmenším nevadilo. Její cit pro melodii hlasu nebyl tak dobrý a o své jmenovkyni, bezhlavé a okřídlené bohyni, také nic nevěděla.

Také mým přátelům hned nepadla do oka. Možná se domnívali, že si necení jejich velkorysosti, se kterou jí třeba jen na několik minut přijímali mezi sebe. Ale chtít po Nice něco víc by bylo stejné hloupé, jako očekávat od chodce pocit uznání k dělníkům, kteří kdysi vydláždili cestu, po které jde. Pro ni byli všichni kolem něco jako mluvící skříně, které se bůhvíproč objevily vedle ní a z těch samých neznámých příčin zase mizely. Niku nezajímaly emoce cizích lidí, ale dokázala instinktivně

odhadnout jejich vztah k sobě, a když ke mně někdy přišli, většinou se zvedla a odešla do kuchyně.

Známí, kteří ke mně tak často nenavštěvovali, se k ní sice nechovali hrubě, ale neskrývali své opovržení, když nebyla s námi. Samozřejmě, nikdo z nich ji nepovažoval za sobě rovnou.

„Copak že se na mně ta tvoje Nika nechce ani mrknout?“ ptal se mě posměšně jeden z nich. Nedocházelo mu, že uhodil hřebíček na hlavičku. Ve své hloupé naivitě si myslel, že má někde v hloubi Nikiny duše pro sebe rezervovanou celou galerii.

„Ty si je opravdu neumíš vycvičit, mně by za týden zobala z ruky“, řekl druhý v návalu opilecké upřímnosti.

Věděl jsem, že se v těchto věcech skutečně vyzná, protože jeho žena s ním cvičí už čtvrtý rok. Ale já neměl ani nejmenší chuť být něčí vychovatel.

Ne že by Nika pohrdala komfortem, ale téměř s patologickou pravidelností se objevovala právě na tom křesle, do kterého jsem si chtěl sednout já. Věci pro ni existovaly pouze do té doby, dokud je používala, ale potom jakoby mizely. Opravdu. Proto neměla prakticky nic vlastního, někdy mě napadlo, že právě takový druh se pokoušeli vychovat kdysi první komunisté, kteří neměli ani ponětí o tom, jaký bude výsledek jejich snažení. Cizím citům nevěnovala pozornost. Ne snad díky špatnému charakteru, ale proto, že často neměla ani ponětí o jejich existenci.

Jednou náhodou rozbila starožitnou cukřenku z kuzněckého porcelánu, která stála na skříni. Když jsem to za hodinu zjistil, nedokázala prostě pochopit neočekávaný políček, který jsem jí dal. Vyběhla ven, a když jsem se jí přišel omluvit, jen se mlčky odvrátila ke zdi. Pro ni byla cukřenka jen uříznutým kuželem z blýskavého materiálu, nacpaným papírky, ale pro mne to bylo něco jako pokladnička, kde jsem schovával různé drobnosti nasbírané za celý svůj život. Stránku vytrženou z dávno neexistujícího zápisníku, s napsaným telefonním číslem, na které jsem stejně nikdy nezavolaal. Lístek do kina „Ilusion“, který měl dosud kontrolní útržek, malinkou fotografii a několik prázdných receptů na léky.

Styděl jsem se před ní, ale omlouvat se mi přišlo hloupé. Nevěděl jsem, co v tu chvíli dělat a proto jsem začal strojeně blekotat. „Niko, nezlob se, i takové harampádí má někdy nad člověkem podivnou moc. Vyhodit rozbité brýle, znamená přiznat, že celý svět, který jsme skrz ně viděli, zůstal navždy ztracen, nebo naopak, že se opět ukazuje před námi, v království blížícího se nebytí... Niko, kdybys mě jen dokázala pochopit ...

Útržky minulosti jsou jako kotvy, poutající duši k něčemu již neexistujícímu, z čehož vyplývá, že neexistuje nic z toho, co chápeme jako duši, protože ...“

Skrz prsty jsem na ní pohlédl a uviděl, jak zívá. Bůh ví, o čem přemýšlela, ale moje slova nedokázala proniknout do její malé, krásné hlavy. Se stejným úspěchem bych mohl promlouvat k divanu, na kterém seděla.

Ten večer jsem byl k Nice opravdu něžný a dokonce mě opustil ten pocit, že mé ruce, klouzající po jejím těle se pro ni jen pramálo odlišují od větviček, které se dotýkají jejich boků při našich společných procházkách lesem. Tehdy jsme ještě chodili na procházky spolu.

Byli jsme spolu každý den, ale jasně jsem si uvědomoval, že si nikdy nebudeme blízcí. Ona si neuvědomovala, že v té samé chvíli, kdy se ke mně tiskne svým pružným kočičím tělem, mohu se právě myšlenkami nacházet úplně někde jinde a zcela zapomenout na její přítomnost. V podstatě byla velmi neslušná, ale byly to čistě její fyziologické potřeby. Nacpat si břicho, vyspat se a pro dobré zažití dostat nezbytnou porci něhy. Hodiny podřimovala u televizoru a přitom vůbec nesledovala co se děje na obrazovce. Hodně jedla. Mimochodem, upřednostňovala tučná jídla a přímo milovala spánek. Nepamatuji si, že bych jí někdy viděl s knihou. Ale přirozený půvab mládí, dodávaly celému jejímu projevu jakoby klamně zdání niterné živočišnosti. V celé její existenci byl odraz nějaké vyšší harmonie, skutečný závan toho, za čím se beznadějně honí umělci. Začínalo se mně zdát, že její současný, jednoduchý život je skutečně krásný, promyšlený a všechno na čem já zakládám svůj vlastní život, jsou prostě výmysly a ještě ke všemu ještě moje.

Jednu dobu jsem si pohrával s myšlenkou, že vypátrám, co si o mně myslí. Ale dostat z ní nějakou odpověď bylo bezvýsledné a deník, který bych si mohl tajně přecíst, si nepsala. Poznenáhlu jsem si začal uvědomovat, že mně čím dál víc začíná zajímat její svět.

Měla takový zvyk dlouze vysedávat u okna a dívat se dolů. Jednou jsem jí zůstal stát za zády a položil dlaň na zátylek. Lehce sebou cukla, ale neodtáhla se. Pokoušel jsem se uhádnout, co pozoruje a proč je to pro ni důležité.

Před námi byl obyčejný moskevský dvorek s několika dětmi, ryjícími v pískovišti, hrazdou na klepání koberců, prolézačkou svařenou z červených ocelových trubek, dětské roubené chaloupky, smetiště, vrány na sloupu veřejného osvětlení. Ze všeho nejvíce na mě působila červená prolézačka. Nejspíš proto, že když jsem byl ještě malý

chlapec, zasáhlo jednoho pošmourného zimního dne moji duši objemné a těžké „gederovské“²³ album, pojednávající o dávno zaniklých lovcích mamutů. Byla to překvapivě odolná civilizace, která existovala celkem beze změn po několik tisíc let, kdesi na Sibiři. Lidé tam žili v nevelkých, okrouhlých chýších potažených mamutími kůžemi, jejichž skelet se navlas geometricky podobal dnešním červeným prolézačkám na dětských hřištích. Jen nebyly vyrobeny z železných trubek, ale ze svázaných mamutích klů. V v albu byl také zachycen život lovců.

Lovec, tohle romantické slovo se skutečně příliš nehodí k nemytým stvořením, kterým se jednou za měsíc podařilo lapit důvěřivé zvíře, do jámy s ostrými kůly na dně. Obrázky byly tak podrobně nakreslené, že jsem mohl obdivovat drobné detaily z jejich každodenního života, přírodní scenérie i tváře. Poprvé v životě jsem si tehdy vytvořil logický úsudek, že umělec nepochybně strávil nějaký čas v sovětském zajetí. Od těch dob pro mne byly tyhle krásné mřížované polokoule, vypínající se téměř na každém prostranství, ozvěnou kultury, která nás stvořila. Její další ozvěnou byla stáda malinkatých porcelánových mamutů, putujících z šera dávnověku do budoucnosti na miliónech sovětských kuchyňských linek. Přemýšlel jsem také o tom, že máme i různé předky. Tak třeba například tripolci, kteří se asi před čtyřmi tisíci lety zabývali zemědělstvím a chovem dobytka a jejichž jméno nepochází od slova Tripolis, nýbrž Tripole. Ve volném čase vyřezávali z kamene malé nahaté ženské s pořádně tlustým zadkem. Těch tady zůstalo plno. Dneska se jim říká Venuše a jsou vystaveny v „rudém koutku“²⁴ každého domu. Kromě toho je o tripolcích známo, že jejich roubené hospodářské budovy, byly stavěny vždy podle přísně dodržovaných plánů, s širokým hlavním průchodem. Zato obytná stavení byla vesměs stejná.

Na dětském hřišti, které jsme si s Nikou prohlíželi, zůstal po této kultuře roubený domeček, orientovaný přesně podle světových stran, ve kterém už hodinu seděla unavená holčička v gumových holínkách. Byla celá schovaná a vidět bylo jen podlamující se, lehce promodralé holeně.

Panebože, pomyslel jsem si, objímaje Niku. Kolik bych toho mohl vyprávět třeba o pískovišti. A o smetišti? O zářivce?

²³ vydané v bývalé Německé demokratické republice – pozn. překladatele

²⁴ za socialismu výstavka předmětů vztahujících se k Velké říjnové socialistické revoluci a vzniku Sovětského svazu. Zde v přeneseném slova smyslu něco jako rodinná sbírka

Ale všechno tohle je můj svět, ze kterého jsem už pořádně unavený a z něhož pro mě není úniku, z toho důvodu, že vymoženosti naší doby se jako mouchy nalepí na obraz jakékoli věci, která se objeví na sítnici mých očí.

Ale Nika byla naprosto osvobozená třeba od nevyhnutelnosti poníženě soucítit s požárem odpadkového koše jménem Moskva, v roce 1731. Nebo si spojovat napůl krkání a napůl krákání vrány ze supermarketu se staroruským příkladem vzpomínaným v „Juliánu Odpadlíkovi“. Ale co se potom děje v její duši?

Můj krátkodobý zájem o její vlastní svět, do kterého jsem nemohl proniknout, bez ohledu na to, že Nika sama byla zcela v mé moci. Patrně jsem si to vysvětloval svojí touhou změnit se. Zbavit se myšlenek nepřetržitě dunících v mé hlavě, které si už našly svojí kolej, ze které nechtěly vyjet. Ve skutečnosti se mi už dávno nestalo nic, co by mě překvapilo, a já doufal, že vedle Niky najdu nějaký nový způsob vnímání života. Přiznal jsem si, že když hledí z okna, tak vidí prostě jen to, co se tam nachází, a že její zdravý rozum není nakloněn k toulání se po minulosti či budoucnosti, ale spokojí se s tím, co existuje. Už jsem pochopil, že skutečný problém není v Nice, ale v množství vlastních myšlenek, které se přede mnou zhmotnily do její podoby.

Tak to bylo a bude vždycky. Nika, která sedí půl metru ode mne, je pro mne stejně nedostupná jako vrcholek Spasské věže. Znova jsem ve svých zádech pocítil sice nepatrnou, ale nesnesitelnou tíhu osamění.

„Jestlipak víš, Niko, že je mi úplně fuk, na co se díváš z okna a co tam vidíš“, řekl jsem a odstoupil od okna. Podívala se na mne a otočila zpátky k oknu. Bylo vidět, že už si stačila zvyknout na mé výbuchy. Kromě toho, ačkoli by to nikdy nepřiznala, jí bylo úplně jedno, co říkám.

Vrhal jsem se od jedné krajnosti ke druhé. Když jsem se ubezpečil, že záhadnost jejich zelených očí je čistě optický jev, usoudil jsem, že o ní vím všechno. Moje náklonnost se mísila s lehkým, téměř neskrývaným pohrdáním které, jak jsem doufal, nepostřehla.

Brzy jsem pocítil, že jí tíží uzavřenost našeho života. Bývala často nervózní a urážlivá. Bylo přece jaro, já téměř pořád seděl doma a ona byla nucena trávit svůj čas se mnou. Přitom se už za okny zelenala tráva a skrze tenkou mlhavou vrstvu mraků, které pokrývaly celou oblohu, probleskovalo rozmazané slunce, dvakrát větší než obvykle.

Už ani nevím, kdy vyrazila poprvé na procházku beze mne, ale své pocity si pamatuji z jednoho prostého důvodu - pustil jsem ji bez velkých řečí. Chabě jsem se přitom snažil zahnat myšlenku, že by bylo lepší jít spolu. Ne proto, že by mně začala obtěžovat její společnost. Prostě jsem se k ní postupem doby začal chovat tak, jako se ona už od začátku chovala ke mně. Jako k taburetu, kaktusu na parapetu nebo oblému mraku za oknem. Abych si, alespoň pro sebe, zachoval zdání počáteční starostlivosti, jsem jí obvykle doprovázel ke dveřím, až na podestu schodiště. Něco jsem za ní bezmyšlenkovitě, nesrozumitelně zamumlal a šel zase zpátky.

Nikdy nejezdila výtahem, ale tichými rychlými kroky seběhla dolů po schodišti. Osobně si myslím, že v tom nebyla ani stopa po nějakém koketování se sportem. Byla skutečně tak mladá a plná sil, že pro ni bylo snazší letět tři minuty po schodech, kterých se skoro ani nedotýkala, než trávit ten samý čas čekáním na bzučící, rakvi podobnou schránku, osvětlenou protivným žlutým světlem, čpící močí a oslavující skupinu Depeche Mode. (Musím podotknout, že Nika byla mimořádně lhostejná k této skupině, stejně jako k ostatní rokové hudbě. Pamatuji se, že jediné co ji kdy zaujalo, bylo to známé místo v klipu skupiny Animals, kde skrze oblaka dýmu vyzáblý voják kutálí k přední linii obrovský syntezátor a k tomu zádumčivě vyjí hladoví električtí psi Borise Grebenščikova^{iv}.)

Zajímalo mě, kudy to vlastně chodí. I když zase ne tak moc, abych se jí pokusil sledovat. Stačilo to však k tomu, aby mě to donutilo, několik minut po jejím odchodu vyjít s dalekohledem na balkón. Nikdy jsem se nepokoušel si nalhávat, že je to správné. Obvykle její cesty vedly po vysekaných cestičkách v aleji, kolem laviček, stánku s nápoji a kolem spirálovitě se zvedajícího objednávkového stolu. Potom vždycky zatočila za roh vysokého šestnáctipatrového paneláku. Tam, za dlouhou a prašnou prolukou začínal les. Dál se mi už začínala ztrácet a ... Proboha! Jak jen bylo pro mě těžké to, že ji nemohu na několik sekund zastavit a znovu uvidět všechno to, co se pro mne stávalo už nepostřehnutelným.

Až později jsem si uvědomil, že se mi jednoduše zachtělo přestat být sám sebou, toužil jsem po něčem novém. Tohle je jeden z nejlehčích příznaků, kterým se u lidí projevuje sebevražedný komplex.

Existuje jedno takové anglické přísloví, „Každý má ve skříni schovaného svého kostlivce“. Něco na tom nehraje a celkově brání přemýšlivým angličanům pochopit pointu. Nejhorší ze všeho je to, že tohle není „vlastní“ kostlivec, ve smyslu vlastního

majetku nebo nutnosti jej schovávat, ale v smyslu „svůj vlastní“ a skříň je zde přirovnána k tělu, ze kterého tenhle kostlivec jednou vypadne proto, že skříň zmizí.

Nikdy mě ani nenapadlo, že by v té skříni, které jsem říkal Nika, byla také kostra. Ani jsem si nedokázal představit, že by zemřela. Všechno v ní odporovalo smyslu toho slova. Byla zhuštěnou esencí života, tak jako bývá zahuštěné mléko. Jednou za mrazivého zimního večera vyšla úplně nahá na zasněžený balkón a v té chvíli se na zábradlí snesl holub. Nika se přihrčila a strnula, jako by se bála, aby ho nevyplašila. Uběhla snad minuta a já zatímco, jsem se kochal jejími snědými zády, v té chvíli pochopil, že vůbec necítí chlad. Prostě na něj zapomněla.

Asi proto na mě nezanechala její smrt žádné následky. Prostě se jí nepodařilo se na mě citově navázat a zapůsobit na mojí mysl tak, aby pro mě byla důvodem k nějakým emocím. Možná to byla jen moje vlastní psychická reakce na to, když se ukázalo, že všechno jsem zavinił já, svým jednáním.

Je jasné, že jsem jí nezabil já vlastní rukou. Ale byl jsem to já, kdo popostrčil vozík osudu, který ji dostihl za mnoho dní. Byla to má vina, že započal dlouhý řetěz událostí, jehož posledním článkem byla její smrt.

Šílenec s uslintanou hubou a zvalenými chlupy na hlavě. To bylo poslední, co ve svém životě viděla. Stal se konkrétním ztělesněním její smrti, to je všechno. Bylo by hloupé hledat viníka. Každý rozsudek si sám najde svého vykonavatele, a každý z nás je spolupachatelem spousty vražd. Na světě všechno souvisí se vším a nic se nedá vrátit. Kdo ví, jestli třeba neodsuzujeme k hladovění děti v Zanzibaru tím, když uvolníme v metru místo nějaké nabručené babce? Naše možnosti předvídání a odpovědnosti jsou velice omezené a všechny důvody v konečném výsledku unikají kamsi do neznáma, někam ke stvoření světa.

Byl březnový den, ale počasí bylo pořád takové „leninské“^v. Za oknem visela listopadová černošedá mlha, skrze kterou sotva prosvítal rezavý jeřáb, který jakoby zdvihal své rameno k nacistickému pozdravu. Na blízkém staveništi rámusil stroj na zatloukání kůlů a jeho rány zněly jako výstřely místní Aurory^{vi}. Když sloup zmizel pod zemí a hlomoz utichal, z mlhy se ozývaly opilecké hlasy a řev, přičemž se nejvíce vyjímal, něčí vysoký rozechvělý tenor. Potom se ozval zvonivý zvuk. To táhli novou traverzu. A opět zazněly údery.

Když se setmělo, trochu jsem si oddechl. Sedl jsem si do křesla naproti Nice, rozvalené na divanu a začal si listovat knihou Gaita Gazdanova^{vii}. Měl jsem ve zvyku

číst si nahlas a to, že neposlouchala, se mě nikdy nijak nedotýkalo. Jediné, co jsem si neodpustil, bylo intonačně zvýraznit některá místa.

Nedalo se o ní říci, že má introvertní povahu. K tomu, aby jí člověk poznal, bylo třeba delší doby nebo duševního souznění. To jak až dosud žila, co nemá ráda, co jí zajímá nebo čeho si cení na lidech, se kterými se stýká. I když jsem s ní hovořil na různá témata, nikdy se mi nepodařilo z ní dostat nějaké důvěrné vyznání. Obvykle jen mlčky poslouchala. Až za mnoho týdnů jsem se o ní dozvěděl o trochu víc než v prvních dnech. I když neměla žádný důvod přede mnou cokoli skrývat, díky její přirozené zdrženlivosti se mi zdála podivná. Když jsem se jí na něco zeptal, nechtěla odpovědět, a já se tomu pořád divil...

Stále jsem se divil ještě něčemu jinému. Téměř všechny knihy a téměř všechny verše, pokud jsem se nad nimi zamýšlel, jakoby byly psány o Nice. Ať měla postava jakékoli jméno nebo jakýkoli vzhled. Čím lepší a přesnější byl umělec ve svém popisu, tím nerozluštitelnější a tajemnější byla její hádanka. Nejlepší myslitelé spojili síly v útoku proti tomuhle mlčenlivému, zelenookému, nevyzpytatelnému stvoření. Ale všechno naráželo o neviditelnou nebo prostě ve své podstatě neexistující, nepochopitelnou hráz. Dokonce i po skvělém Vladimíru Nabokovovi, který se stihl v poslední chvíli ukrýt za masku lyrického hrdinu, zůstaly jen dvě smutné oči a na stopu dlouhý pyj (to poslední si vysvětlují tím, že svůj znamenitý román psal daleko od vlasti).

„A pomalu prochází mezi opilci, jako vždy bez doprovodu, sama. Plstěná řecká pohovka, zdobená zed'...“, mumlal jsem si v polospánku a přemýšlel přitom o tajemství tohoto odvěkého mlčení, na kterém ztroskotalo tolik jiných srdcí.

Usnul jsem s knihou v klín. Když jsem se pak probudil, Nika už v místnosti nebyla. Už dávno jsem si všiml, že v noci vždycky na chvíli někam odchází. Vysvětloval jsem si to tím, že se potřebuje před spaním trochu projít nebo se na chvíli pobavit se svými vrstevníky, kteří se scházeli v záři světla před podjezdem, kde byl vždycky slyšet něčí magnetofon.

Měla přítelkyni, která se jmenovala Máša. Byla zrzavá a dost živá. Párkrát jsem je viděl spolu. Neměl jsem proti tomu žádné námitky a dokonce jsem jí nechával otevřené dveře, aby mě nebudila harašením v tmavé chodbě, a aby viděla, že vím o jejích nočních procházkách. Jedinou emocí, který jsem si stále uvědomoval, byla obyčejná závist, moje závist. Záviděl jsem jí, že mi opět uniká do svého světa. Nikdy

mě ani nenapadlo jít s ní. Chápal jsem, jak moc nezapadám do její party. Jen sotva by mě zajímali její společníci, ale na druhou stranu mě téměř uráželo, že má svůj okruh přátel, kam já nemám přístup.

Když jsem se probudil s knihou v klíně a uviděl, že jsem v pokoji sám, zachtělo se mi na chvíli sejít dolů a zapálit si cigaretu na lavičce před podjezdem. Rozhodl jsem se, že jestli uvidím Niku, budu dělat, jako bychom se neznali. Když jsem jel dolů výtahem, představoval jsem si, jak sebou trhne, až mě spatří. Nevím proč, ale počítal jsem s tím, že budou sedět s Mášou vedle sebe na lavičce. Ale až pozná, že ji nechci nijak omezovat, obrátí se zpátky k Máše a budou pokračovat v tichém, důvěrném rozhovoru.

Ale před domem nikdo nebyl. Najednou už jsem nevěděl, proč jsem si byl tak jistý, že se s ní setkám. Přímo u lavičky stál hnědý sportovní mercedes. Občas jsem si ho všiml v sousedních ulicích, někdy i před naším podjezdem. To, že to je vždycky to samé auto, bylo jasné už kvůli snadno zapamatovatelné poznávací značce - „ХРЯ“ nebo „ХАМ“²⁵. Z druhého patra sem doléhala tichá hudba, vítr zlehka rozhýbával keře a kolem už nebyl žádný sníh. Skoro jako v létě, pomyslel jsem si, ale bylo přece jen ještě chladno.

Když jsem se vrátil zpátky do domu, setkal jsem se s nevrlym pohledem staré domovnice. Byl už totiž čas zamknout vrata průjezdu. Cestou výtahem nahoru, jsem přemýšlel o důchodkyních, které dobrovolně drží stráž v podjezdu, poslední živou odnož dnes už upadající, dobrovolné společenské služby. Podle jejich, až tragické soustředěnosti, bylo vidět, že tu káru potáhnou ještě dlouho, protože službu nemají komu předat.

Na podestě chodby jsem se ještě naposledy zastavil. Otevřel jsem dveře na schodiště, a chtěl do koše vyhodit okurku, když vtom jsem uslyšel o patro níž, nějaké podivné zvuky. Naklonil jsem se přes zábradlí a uviděl Niku. Člověk s bystřejším úsudkem než já by si možná myslel, že si vybrala právě tohle místo, jen pár kroků od vlastního bytu, kvůli nějakému zvláštnímu potěšení, z požitku ze zneuctění

---

²⁵ vztahuje se k ruskému výrazu „хамство“ - neexistuje český ekvivalent, volně přeloženo znamená hrubé, oplzlé, povýšenecké chování; „эмоциональное, агрессивное, вычурное, нарочито показательные действия, направленные на заведомое унижение чести и достоинства личности, либо нарушение общепринятых норм и правил, человека, надеющегося на то, что адекватного ответа или противодействия оппонент оказать не в состоянии по причине слабости, зависимости, беспомощности“ (<http://slovoborg.su/definition>)

rodinného krbu. Mě tohle ale ani nenapadlo. Věděl jsem, že na Niku by to bylo příliš složité. To co jsem spatřil, ve mně ale vyvolalo pocit hnusu.

Dvě zběsile se se pohybující spojená těla mi v třesoucím se světle rozbité zářivky připadala, jako živý šicí stoj. Jako skřípání nenamazaných kol se rozléhalo sténání, které by se jen těžko dalo přirovnat k lidskému hlasu. Nevím, jak dlouho jsem se na to všechno díval, jestli to trvalo vteřinu nebo několik minut. Když jsem spatřil Ničiny oči, má ruka jakoby sama zvedla rezavé víko odpadkového koše, aby za okamžik s rachotem narazilo do zdi a spadlo na její hlavu.

Bylo vidět, že jsem je opravdu vyděsil. V tom okamžiku, kdy se oba vrhli po schodech dolů, jsem poznal toho, kdo byl s ní. Bydlel tady v našem domě.

Několikrát jsem se s ním potkal na schodech, když zrovna nejezdil výtah. Měl nevýrazné oči, dlouhé bezbarvé vousy a působil na mě důstojným dojmem. Jednou jsem ho přistihl, jak se hrabal v odpadkovém koši, ale ani tehdy neztratil svojí důstojnost. Když jsem procházel kolem, jen se na mne na moment upřeně zadíval. Sešel jsem kolem něho po schodech, a když si byl jistý, že už ho nemohu vidět, ozval se mi za zády opět zvuk rozhrabovaných bramborových slupek, ve kterých něco hledal.

Už dávno jsem nabyl dojmu, že Nice se líbí právě takové typy, zvíře v pravém slova smyslu. Vždycky ji budou přitahovat, ačkoli sama se podobala všemu jinému, jen ne tomuhle. Ve skutečnosti se vlastně nepodobá nikomu, pomyslel jsem si, když jsem otvíral dveře bytu. Vždyť když se na ní podívám, tak mi připadá jako skutečné mistrovské umělecké dílo, ale je to asi jen můj vlastní dojem. Všechna ta krása, kterou vidím, je uzavřena v mém srdci, protože právě a jen tam, se nachází ladička s nevýrazným tónem, podle kterého srovnávám všechny ostatní.

Sám sebe vidím jako člověka, který má co dělat s přeludem. Jakoby okolní svět byl jen bludištěm různě pokřivených zrcadel. Stejně jsme podivní, přemýšlel jsem. Vidíme jen to, co chceme vidět, vidíme to až do nejmenších detailů tváře a situací, místo toho co je skutečné. Tak jako Hubert, který považoval „tlustý sociálně-demokratický loket, za klín mrtvé nymfomanky“^{viii}.

Nika se té noci domů nevrátila. Brzy ráno jsem zamkl dveře na všechny zámky a odjel na čtrnáct dní z města. Když jsem se vrátil, potkal jsem stařenku s růžovými vlasy, která hlídala dveře. S pohledem upřeným k dalším třem babkám, které seděly kolem jejího stolku, na židlích přinesených z domova, mně hned hlásila, že se tady

párkrát objevila Nika, a že se nemohla se dostat do bytu. Ale posledních několik dní už jí neviděla. Babky se na mě zvědavě dívaly a já rychle prošel kolem.

U výtahu mě ale přece jen dohonily výčitky svědomí. Byl jsem znepokojený tím, že nemám ani potuchy, kde ji hledat, ale byl jsem přesvědčen, že se vrátí. Až do večera jsem měl tolik práce, že jsem si na ni ani nevzpomněl. Ale večer zazvonil telefon a stařenka ode dveří, zjevně rozhodnutá se mi míchat do života, mě hlásila, že se jmenuje Tat'ána Grigorievna a že před chvilinkou viděla Niku v přízemí.

Asfalt před domem začal očividně tmavnout, začalo jemně pršet. U podjezdu několik děvčat s rytmickým pokřikem skákalo přes gumu napnutou v úrovni jejich krku a nějakým zázrakem se jim dařilo přehazovat přes ni nohy. Kolem mé hlavy proletěl větrem hnaný plastový sáček. Nika tu nikde nebyla. Zabočil jsem za roh a šel směrem k lesu ukrytému za domy. Nebyl jsem si jistý, kam vlastně jdu, ale věděl jsem jistě, že se s Nikou setkám. Když jsem došel k poslednímu domu, za kterým začínala proluka, už téměř nepršelo, zahrnul jsem za roh.

Stála před hnědým mercedesem se známou espézetkou, který byl frajersky zaparkovaný jedním kolem na chodníku, přední dveře otevřené a za sklem kouřil člověk v elegantním proužkovaném saku. Vypadal jako mladý Stalin. Zastavil jsem se a zavolal, „Niko! Ahoj.“

Pohlédla na mě, ale jako by mě nepoznala. Naklonil jsem se a opřel ruce o kolena. Často mi říkali, že takové jako je ona, urážky neodpouštějí, ale nebral jsem to nikdy vážně. Možná také proto, že dříve mně odpustila všechno. Člověk v mercedesu se na mě opovržlivě podíval a trochu se zamračil.

Pokoušel jsem se chovat, jakoby tu nebyl. „Niko, odpustíš mi?“, zašeptal jsem a vztáhl k ní toužebně ruku. Připadal jsem si v té chvíli podobný mladému Černyševskému, který se zvedá ze dřepu a přátelsky natahuje ruku k dívce, která vběhla do petrohradského podjezdu, právě když zde vykonával potřebu. Utěšoval jsem se tím, že tohle srovnání sotva napadne Niku nebo Gruzínce, který cenil své zlaté zuby za předním sklem.

Sklopila hlavu, jakoby se rozmýšlela a v té chvíli jsem z nějakého sotva postřehnutelného detailu pochopil, že teď vykročí směrem ke mně. Půjde pryč od toho kradeného mercedesu, jehož řidič mě provrtával svýma očima stejné barvy, jako měla kapota jeho vozu.

Představoval jsem si, jak ji za několik minut pronesu kolem babek v našem průjezdu a v duchu jsem si přísahal, že už ji nikam nepustím samotnou. Ona prostě musela vykročit ke mně. Bylo to tak jasné, jako že poprchávalo, ale Nika se vzápětí otočila na tu stranu, odkud sem zdáli dolehl vystrašený dětský křik. „Stůj! Povídám ti, stůj!“

Ohlédl jsem se a uviděl ohromného vlčáka, který se k nám neslyšně blížil po trávníku. Jeho pán, malý chlapec v čepici s velkým kšiltem, mával obojkem a řval: „Patriote! Zpátky! K noze!“

Pořád mám před očima tu vteřinu, která jakoby trvala věčnost. Černé tělo, letící nízko nad trávou, postavičku se zvednutou rukou, která jakoby se chystala přetáhnout někoho karabáčem. Několik chodců, kteří se zastavili a obrátili směrem k nám.

Pamatuji si, že mi bleskla hlavou myšlenka o tom, že už i děti v amerických kšiltovkách, u nás mluví jako kriminálníci. V dále prudce zapískaly brzdy a zakřičela nějaká žena. Očima jsem se pokoušel najít Niku, tušil jsem už, co se stalo.

Automobil, byla to družstevní Lada, s výraznými samolepkami na zadním skle se už zase rozjížděla. Řidič se očividně lekl, i když ne vlastní vinou. Když jsem tam doběhl, auto právě zmizelo za zatáčkou. Koutkem oka jsem zahlédl psa, který se vracel ke svému pánovi. Kolem se náhle, bůhví odkud, objevilo několik kolemjdoucích, kteří se bez zájmu dívali na až nepřírozeně jasnou krev na mokřém asfaltu. „Mrcha jedna, ... musím jet“, ozval se za mými zády hlas s gruzínským přízvukem. „Koupila to pořádně, vidíš...“, „Jo, jo, co na mě tak...“, „Á, to jste vy, taky...“

Hlouček za mými zády se zvětšoval. Do hovoru se zapojilo ještě několik hlasů, ale já už je neposlouchal. Začalo znova pršet a na loužích plavaly bubliny, které mi připadaly jako naše myšlenky, naděje a osudy. Vítr vanoucí od lesa sem přinášel první letní vůně, plné nepopsatelné svěžesti a doslova slibující něco, co tady ještě nikdy nebylo.

Nepocíťoval jsem smutek, byl jsem podivně klidný. Při pohledu na bezvládně ležící tmavý ocas, na její tělo, které ani po smrti neztratilo svoji tajemnou siamskou krásu, jsem ale věděl, že i kdyby se jakkoli změnil můj život, ať bude má budoucnost jakákoli, i kdyby se změnilo, všechno co mám rád a co nenávídím, už nikdy nebudu stát doma u okna a chovat přítom jinou kočku.

5.3 KOMENTÁŘ K PŘEKLADU

I když se zpočátku zdálo, že překlad této poměrně krátké povídky nebude příliš složitý, ukázalo se, že opak je pravdou. Pro překladatele se jedná o velice obtížný text, kde autor často popisuje duševní stavy hlavních hrdinů nebo se pouští do popisů jejich myšlenek či vzpomínek na minulost.

Velké obtíže mně při překladu působilo to, že autor záměrně popisuje hlavní hrdinku tak, jako by se jednalo o ženu, i když tomu tak není. Některá slova, která se v ruštině běžně používají při popisu, by při doslovném překladu do češtiny, příliš brzy prozradily čtenáři pointu příběhu a tím by samozřejmě utrpěla kvalita samotné podstaty povídky. Proto jsem musel, buďto pokusit se najít nějaké jiné české, ale významově shodné slovo nebo si pomoci opisem, tak aby tajemství hlavní hrdinky zůstalo ukryté, tak jak to zamýšlel autor.

Samostatnou kapitolou při překladu tohoto dílka je množství odkazů k jiným dílům, které jsou pro českého čtenáře, který se nezabývá hlouběji o ruskou a sovětskou literaturu většinou zcela neznámá. Toto jsem většinou řešil poznámkami pod čarou, kde jsem uvedl odkaz na příslušná díla.

V povídce autor také používá velké množství poměrně dlouhých souvětí. Velkou část z nich jsem byl nucen rozdělit do několika kratších, případně změnit jejich pořadí, hlavně z důvodů lepší pochopitelnosti pro čtenáře. Pro zvýšení emocionality používá autor v některých místech textu, také nedokončené věty. Tato místa jsem se snažil zachovat, právě pro jejich funkci zvyšování dějového napětí.

6 ZÁVĚR

V závěru své práce uvádím možnosti didaktického využití své práce. Osobně se mi jeví její využití vhodné, zejména pro studenty s pokročilou znalostí ruského jazyka. Především proto, že pro začátečníky je myšlenkový obsah příliš složitý a abstraktní, než aby mu byli schopni plně porozumnět. Použití by bylo účelné především v hodinách literatury, a to jak k výkladu na téma postmodernismus v literatuře, tak i k práci s textem. K využití povídky Nika jako didaktického materiálu, bych volil spíše klasické metody výuky. Z hlediska literárního, by byla myslím vhodná například četba a překlad vybraného úryvku, analýza jeho obsahu, určení způsobu, jakým autor pracuje textem ve vztahu ke čtenáři, jakou roli hrají popisy jednotlivých scénérií atd. K tomuto tématu níže uvádím příklad pracovního listu pro hodinu ruské literatury.

Ve své práci jsem se pokusil v krátkosti seznámit čtenáře se současným postmodernistickým proudem v ruské literatuře a objasnit základní rysy tohoto literárního směru.

Součástí je také popis života a díla jednoho z nejvýznamnějších představitelů ruského postmodernismu Viktora Olegoviče Pelevina.

Na toto navazuje původní ruský text Pelevinovy povídky „Nika“, který je v další části umělecky přeložen.

V závěru jsou stručně uvedeny možnosti případného didaktického využití práce.

Pracovní list:

1. Первый абзац рассказа «Ника» отсылает читателя к рассказу И. Бунина «Легкое дыхание» (это и прямая цитата из Бунина, и упоминание о томе Бунина и о снимке героини). Какое представление о героине рассказа «Ника» возникает у читателя по ассоциации с героиней Бунина?
2. Объясните, почему при употреблении автором слова дрессировать, т. е. приручать животных к выполнению каких-либо действий, у читателя не возникает никакой ассоциации с животным?
3. Почему упоминание о «по-кошачьи гибком теле» (начало фрагмента 4) не подсказывает читателю того, что Ника — кошка? Чем объяснить интерес героя к внутреннему миру Ники, к ее душе? Каков его мир?
4. Определите, какими художественными средствами создаётся образ героини, особо отметьте игровые приёмы (например, игру прямым и переносным значением слов).²⁶
5. Расскажите о том, как погибла Ника. Кто мог произнести эти слова: «Вот сволочь, — сказал за моей спиной голос с грузинским акцентом. — Дальше поехал...»??
6. Прокомментируйте фразу: Дождь пошел снова, и по лужам поплыли пузыри, подобные нашим мыслям, надеждам и судьбам...²⁷
7. Почему герой уверен, что у него больше никогда не будет кошки?

---

²⁶ dostupné na internetové stránce <http://lit.1september.ru/2005/24/8.htm>

²⁷ dostupné na internetové stránce http://www.gramota.ru/biblio/magazines/mrs/mrs2011-01/28_214

7 RESUMÉ

My thesis begins with characteristics of a present postmodernism in literature with the emphasis on Russian specifics of this literary trend.

Then the life and work of Viktor Olegovich Pelevin one of the main representatives of Russian postmodernism is described in the thesis. You get acquainted with his creative evolution and with the fact why just his novels belong to the most popular in Russia. What themes are dealt with and what kind of literary devices is used by the author in his work.

The next part of the thesis is devoted to analysis of Pelevin's short story "Nika" and its comparison with the short story "Light Breathing" (Legkoe dykhanie 1915) of the writer Ivan Bunin as a literary model which the author used to his work.

Then the original script of the short story "Nika" is followed by its artistic translation with a brief commentary involving its translation issues.

The aim of my thesis is to make more visible the present Russian postmodernist literature and with the help of analysis and translation of the work "Nika" to get you acquainted with its main representative Viktor Pelevin.

РЕСЮМЕ

Дипломная работа в своем начале характеризует современный русский постмодернизм в литературе, с ударением на специфичность этого литературного направления в России.

Далше здесь описана жизнь и творчество одного из главных представителей современного русского реализма, Виктора Олеговича Пелевина. Представляет с его творчеством и тем, почему его романы одни из более популярных в России. Тоже описывает темы и языковые средства, которыми автор пользуется.

Вторая часть работы занимается анализу рассказа «Ника» и сравнению с рассказом «Лёгкое дыхание» писателя Ивана Бунина, в которой возможно найти некоторые согласные черты.

Следует оригинальный текст рассказа «Ника» и потом её художественный перевод.

Целью дипломной работы есть приближение современной русской постмодернической литературы и представление читателю главного представителя этого литературного течения, Виктора Пелевина.

8 SEZNAM LITERATURY

PELEVIN, V.: *Nika*. Sant – Peterburg, Zlatoust 2007

BUNIN, I.: *Povídky*. Praha, Odeon 1990

АГЕНЕСОВ, КОЛЯДИЧ, ТРУБИНА: *Русская проза конца XX века*. Издательский центр „Академия“, 2005, Москва

LEDERBUCHOVÁ, L.: *Průvodce literárním dílem*. Nakladatelství H&H, Jinočany 2002, str. 246-248.

DOHNAL, V.: *Buninův Lehký dech a Pelevinova Nika. Dialog na vzdálenost téměř sta let*. Masarykova univerzita Brno, Brno 2011

PETERKA, J.: *Teorie literatury pro učitele*. Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, Praha 2001

RICHTEREK, O.: *Dialog kultur v uměleckém překladu*. MAFY, Hradec Králové 1999

LEVÝ, J.: *Umění překladu*. Československý spisovatel, Praha 1963

HRALA, M.: *Současnost uměleckého překladu*. Československý spisovatel, Praha 1987

ŠROUFKOVÁ, M., VENCLOVSKÁ, M., PLESKÝ, R.: *Rusko-český česko-ruský slovník*. LEDA, Voznice 2010

OŽEGOV, S.: *Slovar' russkogo jazyka*. Russkij jazyk, Moskva 1987

ПЕЛЕВИН, В.: *Ника*.

Dostupné na internetu http://books.rusf.ru/unzip/xussr_mr/pelew29.htm

ALEKSANDROV, N.: *Literaturnye "nulevye": mesto žitelstva i raboty*.

Dostupné na internetu na <http://magazines.russ.ru/druzhba/2011/1/kr14.html>

SAVKINA, I. *Geroji kaptruda i udarniky potrebljenija*.

Dostupné na internetu na <http://magazines.russ.ru/znamia/2011/2/sa14.html>

БУНИН, И. А.: *Легкое дыхание*.

Dostupné na internetu http://az.lib.ru/b/buninj_a/text_1800.shtml

РОМАНИЧЕВА, Е.: *Учим читать постмодернический текст*.

Dostupné na internetu <http://lit.1september.ru/2005/24/8.htm>

Internetové stránky <http://www.gramota.ru/biblio/magazines>

Internetové stránky <http://pelevin.ucoz.ru/>

9 VYSVĚTLIVKY

ⁱ сейчас гимназия им. Капцовых № 1520

ⁱⁱ síť kin „Plusion“

ⁱⁱⁱ román spisovatele D. S. Merežkovského - Julián Odpadlík

^{iv} **Борис Борисович Гребенщиков** - советский поэт и музыкант, лидер рок-группы «Аквариум», один из «отцов-основателей» русской рок-музыки

^v myšleno listopadové, odkaz na Velkou říjnovou socialistickou revoluci

^{vi} odkaz ke křížníku Aurora, který výstřelem zahájil Velkou říjnovou socialistickou revoluci

^{vii} **Гайтó (Геóргий) Ивáнович Газдáнов** – русский писатель, прозаик, литературный критик

^{viii} věta z románu V. V. Nabokova „Lolita“